

YAZILI BASINDA KADIN İMAJI*

Banu Terkan**

ÖZET

Toplumda kadın ve erkek rollerinin belirlenerek, belli davranış şekillerinin oluşması, toplumsallaşma süreci içinde gerçekleşmektedir. Toplumsallaşmanın içinde barındırdığı değerler, kadın ve erkek açısından farklı özellikler göstermektedir. Toplumsallaşmaya bağlı olarak gelişen kalıp yargılar, kadının toplumda geleneksel bir takım roller içinde yer almasına neden olmaktadır. Bu çalışma toplumsallaşma sürecinde aracı kurumlardan biri olan basının bu süreçte nasıl bir rol oynadığını, Türk basınının, kadını geleneksel kadın imajı çerçevesinde ele alıp almadığını ve kamusal yaşamda kadının varlığını gözardı edip etmediğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışmada, basının; toplumsallaşma sürecinde toplum tarafından belirlenen ve kadına uygun görülen rolleri pekiştirdiği ve kadını daha çok cinsel kimliği ile ön plana çıkardığı belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Kadın, toplumsallaşma, yazılı basın.

THE WOMEN'S IMAGE IN THE PRINTED PRESS

ABSTRACT

The designation of roles for men and women in society and the shaping of certain behaviours are conducted through the socialization process. The values implied by the socialization process are showing distinct attributes for each man and woman. Social patterns directing women to take on some traditional roles in society. The object of this study is to inquire the role of the Turkish press in relation with this as an important agent in the socialization process, whether the press covers the woman in the context of her traditional roles and if the press neglects the woman in public life. As a result, it is found out that the press as a socialization agent more consolidates the roles designated by the society and that it places the woman more in her sexual identity to the foreground.

Key Words: Woman, socialization, printed press.

GİRİŞ

Kitle iletişim araçları günümüzde sahip oldukları güç ve etki doğrultusunda yaşantımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. İçinde yaşadığımız toplum hakkında bilgi edinmek, bir takım değerleri paylaşabilmek için bu araçlara ne derece ihtiyaç duyduğumuz ortadadır. Toplumda ortak değer yargılarının, düşünce ve davranış biçimlerinin öğrenilmesinde, yani toplumsallaşma sürecinde kitle iletişim araçları önemli roller üstlenmektedir. Ancak bu araçlar aynı zamanda kar amacı taşımaktadır ve tüketim adına pek çok konu piyasa koşullarında yeniden anlamlandırılmaktadır. Tüketime bu derece hissedildiği bir ortamda piyasa şartlarında rekabet ve tiraj adına herşeyin istenildiği gibi kullanılabilceği şeklindeki bir inanış ise adeta kanıksanmış görünmektedir. Bu süreçte cinsellik ögesi de en fazla istismar edilen konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde, cinsellik ögesi gerek kitle iletişim araçlarında gerek reklamlarda sürekli olarak ön planda tutulmakta (Kuruoğlu 1991:105-106) kadının kamusal yaşamdaki varlığı gözardı edilmektedir. Bu durum toplumsallaşma sürecinde zaten yabancılaşarak toplumsallaşan kadının kit-

le iletişim araçları yoluyla bir kez daha yabancılaşmasına neden olmaktadır (Aziz 1992:271).

Bu süreçte kitle iletişim araçları vermiş oldukları mesajlarla bireylerin toplumsallaşmasını sağlamada bir araç durumuna gelirken aynı zamanda bu mesajları alan bireylerin de toplumsallaştırma aracı durumuna gelmesine olanak tanımaktadır (Yaktıl ve ark. 1990:223). Konuya bu açıdan yaklaşıldığında, toplum tarafından kadına yüklenen rollerin kitle iletişim araçlarından topluma ve toplumdaki kitle iletişim araçlarına yansımaları bu araçların toplumsallaşma sürecinde ne derece etkili olabileceklerini bize bir kez daha göstermektedir. Bireyin toplumsallaşmasında aracı kurumlardan biri olan kitle iletişim araçları, bu işlevleriyle kişilerin toplumdaki rollerine ilişkin ipuçları da vermektedir (Özgür 1996:235).

Bu çalışmada belirtilen noktalardan hareketle, Türk toplumunda, toplumsal değişme sürecine paralel olarak, kadının geleneksel rollerinde bir farklılaşma olup olmadığı, küçük yaşlardan itibaren başlayan toplumsallaşma kalıplarının kadının toplumdaki konumunu ne şekilde etkilediği ve toplumsallaşmanın aracı kurumlarından biri olan basının bu süreçte nasıl bir rol oynadığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Basının kadına hangi

* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce kabul edilen yüksek lisans tez özeti

** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi

kimlikle yaklaştığı, kadının bu araçlarda ne şekilde yer aldığı belirlenerek, basında yansıtılan kadın imajının toplumsal bağlamla ne derece uyum içinde olduğuna dair bir takım veriler de elde edilmiştir.

I. TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE KADIN

A. Tarihte Kadın Olgusu

Tarihsel süreç içerisinde, gerek dünyada gerek ülkemizde kadının toplum içindeki yeri, rol ve statüsü sürekli olarak irdelenmiş ve farklı dönemlerde farklı bakış açılarıyla kadın olgusuna yaklaşımlar olmuştur. Kadın olgusunun bir sorun olarak ele alınması ve bu konuda çeşitli politikaların üretilmeye çalışılması bir takım problemlerin var olduğunu göstermekle birlikte, temelde sorun doğumdan itibaren başlayan toplumsallaşma sürecine dek uzanmaktadır.

Kadın ve erkeğe ayrılan roller genel olarak değerlendirildiğinde, her toplumda bu rollerin geleneksel bir takım norm ve değerlere dayandırıldığı görülmektedir. Kadın ve erkeğe uygun görülen davranışlar, sonuçta bir takım toplumsallaşma kalıplarının belirmesine neden olmuştur. Bu kalıpların altında yatan tavırların ataerkilliğin sonucu olduğu ileri sürülmektedir (Tan 1979: 161).

Kadın ve erkek eşitsizliği konusu, tarihsel gelişim içerisinde incelendiğinde, toplumlar da geçerli üretim ve bölüşüm ilişkilerinin büyük önem taşıdığı görülmektedir. Toplayıcılık ve avcılık temeline dayanan ilkel toplumlar da eşitlikçi ilişkilerin varlığı göze çarpmaktadır. (Toyanç ve Toyanç 1972:19-22). Beauvoir (1993:85-86) erkek egemenliğinin toplumsal yaşam içinde toprağa yerleşmeyle başladığını ve kadının elinden her türlü mülkiyet ve miras hakkının alındığını belirtmektedir. Batı Hukuk sisteminin önemli merkezlerinden biri olan Roma uygarlığında da kadın, doğumundan ölümüne kadar vesayet altına alınmıştır. (Bensadon 1990:31)

Ortaçağ'da kadınlar, yaşlarına, güzelliklerine göre loncalara verilmişler ve bu dönemde her ticaret lonca temeline dayandığı gibi, fuhuşta bu esasa dayandırılmıştır (Bebel 1977:51-52). 15. ve 16. yüzyıllarda, gerek kilise, gerekse burjuvazi, kadınları daha fazla baskı altına almaya başlamıştır. Fransa'da hukukçular, Roma hukukundan yaptıkları aktarmalarla, 16. yüzyılda evli kadını hukuken kısıtlı bir kişi durumuna düşürmüşler-

dir. Kadınlar yeni ulus-devletin birey-yurttaş kavramına dahil edilmemişlerdir. 17. ve 18. yüzyıllarda burjuvazi pek çok mesleği kadınların ellerinden alarak, kadınları eve kapatmaya çalışmıştır (Michel 1993:34-46). 1789 devriminden sonra, feminist akımlar ortaya çıkmakla beraber, feminizmin sözcülerinin bir takım yasal düzenlemeler için önerilerde bulunmaktan öte fazla bir şey yapamamaları istenilen sonuçların alınmasına engel olmuştur (Çitçi 1982:9).

19. yüzyılın başında da kadınların fiilen hiçbir hakkı söz konusu değildir. Evlendikleri zaman mülk sahibi olamamakla birlikte, çocukları üzerinde de herhangi bir hakları bulunmamaktadır (Mitchell 1998:25-26). 19. yüzyılda dikkat çeken bir husus da kamunun ahlak dışı bir alan olarak görülmesidir. Kadınlar için kamu erdemlerini yitirme tehlikesine girdikleri bir yer olarak algılanmaktadır (Sennett 1996:40) ve kadının yeri evin içidir görüşü hakim bir düşünce olarak karşımıza çıkmaktadır (Giddens 1993:123).

19. yüzyılın ortalarından itibaren ise, kadınların gelişen kapitalist sanayinin ihtiyaçlarını giderebilmek için daha önce erkeklerin çalıştığı işlerde çalışmaya başladıkları görülmektedir (Çitçi 1982:22). İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, tüm batı ülkelerinde kadının iş gücü içindeki rolü önemli miktarda artmıştır (Giddens 1993: 125). Ancak Arat (1996:45) gelenekle kültür arasındaki sıkı bağın, ataerkil toplumların tümünde geçerli olan geleneksel ideolojinin, cinsiyetçi iş bölümü, kadını her şeyden önce ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumlu tutma anlayışını tamamen ortadan kaldıramadığını belirtmektedir. Bu durum, kadınların büyük çoğunluğunun, küçük yaşlardan itibaren benimsetilen toplumsal cinsiyet, düşünce ve davranış kalıplarına göre beceriler elde etmelerine neden olmaktadır.

B. Türk Tarihinde Kadın

Türk tarihinde kadının toplum içindeki yeri, çeşitli dönemlerde farklı özellikler göstermiştir. Eski Türkler'de, İslamiyet'te, Osmanlı'da ve Cumhuriyet döneminde kadın konusuna yaklaşımlarda belirgin farklılıklar göze çarpmaktadır.

Tanzimat dönemiyle birlikte, kadının toplum içindeki konumunun tartışılmaya başlanması (Göle 1992:18; Tekeli 1982:198) konumuz açısından önem taşımaktadır. Doğramacı (1989:11) Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra kadınların bütün haklarını kazanmalarının kökeninde

Tanzimat Fermanı'nın getirdiği reformların büyük rolü olduğunu ifade etmektedir. Tanzimat dönemi, üst ve orta tabaka kadının toplumsal yaşama girişinde çok önemli bir dönem olmuş ve kız okullarının sayılarında artış sağlanarak, 19. yüzyılın sonunda eğitim derecesi liseye kadar yükselmiştir (Ortaylı 1984:86). Bu dönemde, A-razi Kanunu, esaretin ve cariyeliğin kaldırılması, yabancılarla evlenme, giyim kuşam ve sokağa çıkma ile ilgili değişiklikleri kapsayan kadınlarla ilgili bir takım hukuksal düzenlemeler de yapılmıştır (Arıkan 1998:29).

1870'lerden itibaren özellikle kadın dergilerinin sayılarında artış görülmüş ve kadınlar bu dergilerde yazarlık yapmışlardır. 1868-1900 yılları arasında kadınlara yönelik 13 adet magazin yayınlanmıştır (Kurnaz 1991: 39-44).

Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle birlikte, kadın hakları bir çok yazar ve kuruluş tarafından ele alınmış, kadınların aile ve toplum içindeki konumu tartışılmaya başlanmıştır (Arıkan 1998:30). Meşrutiyet'in getirdiği özgürlük havası, basında da kadınlarla ilgili tartışmaların daha rahat yapılmasına neden olmuştur. İslamcılık, Türkçülük ve Batıcılık akımları kadın meselesine farklı açılardan bakmışlardır (Kurnaz 1991:62) ancak tüm bu fikir akımları kadınların eğitimi konusunun önemi noktasında uzlaşmışlardır (Erol 1996:153).

Dünyada 1910'lu yıllarda güç kazanan feminist hareket, Türkiye'de de II. Meşrutiyet yıllarında görülmeye başlanmıştır (Toprak 1992: 230-231). Çaha (1996:104) bu akımı kadınların toplumdaki spesifik sorunlarını politize ettiği için yerli feminizm olarak adlandırmaktadır. Bu dönemde ayrıca, kadınların örgütlenerek çeşitli dernekler kurdukları (Alkan 1990:92) ve kadınların yürüttükleri bir takım cemiyetçilik faaliyetlerinin olduğu görülmektedir (Erol 1996:153).

Milli Mücadele döneminde ise, Türk kadınları, gerek basın yoluyla, gerekse kurmuş oldukları cemiyetlerle çok önemli roller üstlenmişlerdir (Kurnaz 1991:107).

Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte kadın hakları açısından pek çok gelişme yaşanmıştır. Kadınlar açısından en önemli gelişmelerden biri, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'dur. 1924 yılında kabul edilen bu kanunla kadın ve erkeğin eşit öğretimden yararlanma olanağı doğmuştur (Doğramacı 1989:136). 1926 yılında Medeni Kanun kabul edilmiştir. Tekeli (1988:73) Medeni Ka-

nun'un kadın haklarının sınırını çizmekle birlikte, kadının hukuki bir kişilik kazandığını, evlenme, boşanma, veraset ve velayet gibi hakları açısından erkekle eşit bir statüye kavuştuğunu belirtmektedir. Cumhuriyet dönemi kadına siyasal haklarının verilmesi açısından da ayrı bir öneme sahiptir. Kadınlar siyasal hakları için mücadele etmişler ve 16 Haziran 1923'de Kadınlar Halk Fırkası ismiyle bir partinin kurulmasına ön ayak olmuşlardır. 7 Şubat 1924'te de Türk Kadınlar Birliği adıyla bir dernek kurulmuştur (Çakır 1991:137-139), Türk Kadın Yolu 1925 yılında derneğin yayın organı olarak çıkmıştır (İlyasoğlu ve İnel 1984:172). Verilen mücadeleler sonucunda kadınlara, Türkiye'de 1930'da Belediye seçimlerine seçmen olarak katılma hakkı, 1934'te de parlamentoya seçme ve seçilme hakkı verilmiştir.

Cumhuriyet döneminde de her ne kadar kadınlar açısından bir takım düzenlemeler yapılsa da Çitçi (1982:93) kadın sorununun bir takım isteklerin yarattığı tartışmalar içinde bir simge olarak ele alındığını ve sonuçta toplumda üst yapı kurumlarına ilişkin bir takım düzenlemelerle sorunun çözümlenebileceğinin düşünüldüğünü belirtmektedir.

II. TOPLUMSAL DEĞİŞME SÜRECİNDE TÜRK KADINININ PSİKOSOSYAL KİMLİĞİ

Toplumsal değişimin bireyler üzerinde kaçınılmaz olarak pek çok etkiye sahip olduğu bir gerçektir. Bu değişimler kadın ve erkek açısından farklı özellikler göstermektedir. İlal (1992:97) toplumsal değişimlerden, her toplumda insanların etkilendiğini ve bu etkilenmenin kadınlar ve erkekler açısından aynı özelliklere sahip olmadığını, rollere bağlı olarak belli davranış biçimlerinin oluşup kalıplaştığını belirtmektedir.

Toplumsallaşma bir süreç olarak, bünyesinde barındırdığı değerleri, inançları ve imgeleri diğer kuşaklara aktararak insanların yaşamlarını yönlendirmekte, kadın ve erkeğe uygun görülen davranışları belirleyen cinsel rol anlayışlarının benimsenmesine yardımcı olmaktadır (Tan 1979:181).

Toplumsal değişme ve toplumsallaşma sürecinde kadının statüsü geleneksellikten modernliğe doğru bir yapı sergilemekte ve kadının bu süreçten etkilenmesi bu çerçevede gerçekleşmektedir. Modernleşme temelde endüstrileşme ve kentleş-

menin sağlamış olduğu imkanlarla kadına özgürlük ve bağımsızlık kazandıran bir süreç olarak algılanmakta (Tan 1979:32) ve değişen norm ve değerlerin, kadınların toplum içindeki rollerine de değişik şekillerde yansdığı görülmektedir.

Sonuçta toplumsal değişme süreciyle birlikte, modernlik söylemi aileyi, cinselliği, cinsiyete dayalı kimlikleri bir şekilde hedef olarak seçmiş ve Türkiye'de yeni kadın ve erkek kimliklerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Kandiyoti 1997:16). Bu bağlamda, kadının toplumdaki rolü ve değişimin doğrultusunu göstermek açısından dört tip kadın ve psikososyal kimlikten bahsedildiği görülmektedir.

A. Kırsal Kadın

Kırsal kesim veya köy topluluklarında kadının en önemli görevi, çocuklarına iyi bir gelecek hazırlayarak, itibarlı bir hanenin çocukları olmalarını sağlayabilmektir (Sirman 1993: 271-272). Kırsal yörede kadın anne olabildiği ve parasız üretim işçiliği yaptığı miktarda saygınlık kazanmaktadır (Arat 1986:156). Kırsal kesimde kadın, üretimde büyük bir emek harcamasına rağmen, statüsünü belirleyen şey, çocuk doğurmak ve yaşlanmaktır (Gökçe 1996:182). Bu kesimde kadınlar çalışma yaşamında etkin bir rol oynamakla birlikte aile yaşamında geleneksel, edilgen role girmek zorunda kalmaktadırlar (İlal 1992: 109).

B. Kasaba Kadını

Kasaba kadınlarıyla kırsal kesim kadınlarının yaşamları kıyaslandığında, kırsal kesim kadınlarının daha kapalı bir yaşam içinde oldukları görülmektedir. Kasaba kadınının statüsü açısından kocasının toplumsal konumu önemli bir gösterge olmaktadır (Unat 1982:24). Kasaba kadını, evdeki anlaşmazlıkları gidermek, aile içi sorunlara müdahale etmek, ekonomik açıdan iş gücü ve kalite sağlamak, ailenin şerefini korumak gibi sorumlulukları üzerine almaktadır (Kıray 1982:494).

C. Gecekondu Kadını

Gecekondularda yaşayan kadınlar, geleneksel alışkanlıklarını sürdürmek istemekle beraber, kentsel yaşama da ayak uydurmak için çaba harcamaktadırlar. Gecekondu kadını kent kadınının yaşamını yakından takip etmekte ve onlardan etkilenebilmektedir (Gökçe 1996:182). Gecekondu

kadını ayrıca, yaşam düzeyini orta sınıf seviyesine getirmek istediğinden, kentsel yaşantıya uyum sağlama noktasında kocasından daha istekli davranmaktadır (Tolan 1990:500).

D. Kentsel Kadın

Kentsel aile gelecek için yüksek beklentilere sahiptir. Bu durum hem kadının hem de erkeğin çalışmasını zorunlu hale getirmektedir (Özkalp 1993:116). Kıray (1984:72) büyük kent yaşamında kadının evde üretimden tüketime, üyeler arası ilişkilere kadar her şeyi düzenlemekle yükümlü olduğunu ve önemli ölçüde eve gelir getirdiğini ve ev dışında da çalıştığını belirtmektedir. Kent ailelerinde, kadının evin idare edilmesinde, merkezi bir rolü vardır ve eşler önemli kararları birlikte almaktadır. Erkeğin her konuda söz sahibi olduğu bir yapılanma söz konusu değildir (Ozankaya 1986: 306).

III. KADININ TOPLUM İÇİNDEKİ KONUMUNU BELİRLEYEN DİNAMİKLER

20. yüzyılın son çeyreği kadın sorunlarının daha fazla tartışıldığı ve kadınlar açısından eşitlik politikalarının ele alınmaya başladığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitimli, çalışan, ekonomik özgürlüğe sahip kadınların sayılarındaki artış, hem toplum açısından bir takım değişmelerin yaşanmasına hem de kadının, toplumsal statüsü konusunda, yeni sorgulamalar yapmasına neden olmuştur (Koray ve Topçuoğlu 1995: 141). Ancak, bu süreçte yapılan tüm düzenlemeler, yeterli sosyal ve ekonomik temele dayandırılmadığı için, kadınların hem çalışma yaşamında, hem de sosyo-ekonomik durumlarının iyileştirilmesinde yeterli sonuçların alınması sağlanamamıştır (Nazlı 1995:44-46). Özellikle 1950 sonrası dönemde kadınlar siyasal alanda gerilemeye başlamışlardır (Çaha 1996:126).

Oysaki; eğitim, çalışma ve siyasal katılma kadının toplum içindeki konumunu belirlemede büyük öneme sahiptir. Eşitlikçi ilkelere dayanan bir toplum düzeni açısından kadınların eğitimine önem verilmesi, kadının ekonomik özgürlüğüne kavuşması ve siyasal süreçte aktif bir konumda olması gerekmektedir (Alkan 1981:36).

A. Eğitim

Eğitim kavramı geniş anlamda ele alındığında, toplumsallaşma süreciyle eş anlama gelmektedir.

Eğitim kavramı bireylerin doğup büyüdüğü, yaşamlarını sürdürdükleri toplumun değerlerini, bilgilerini, geliştirdikleri becerileri öğrenmelerini ve daha sonra bunları, diğer kuşaklara aktarmaları sürecini ifade etmektedir (Özkalp 1993:154). Eğitim aynı zamanda toplumsal denetim aracı olarak görülmekte ve mevcut kültürü korumaya ve düzeni bozacak şekilde görülen davranışları denetlemeye yöneliktir (Tezcan 1996:202).

Eğitim bir takım işlevleri yerine getirirken, toplumun sınıf yapısının ve cinsiyete dayalı iş bölümünün yeniden üretildiği bir alan haline de gelmektedir. Bu noktada kadınlar toplumsal iş bölümünde daha sınırlı ekonomik olanaklar sağlayan mesleklere yönelmektedir (Gök 1993:183). Pek çok durumda ortaya çıkan eşitsizlik politikaları, sadece kadının toplumsal üretime katılma derecesini değil, iş gücüne katılan kadının konumunu da belirlemektedir. Bu açıdan eğitim düzeyi, iş gücüne katılmada etkili olduğu gibi, kadın işgücünün sektörlere göre dağılımını da etkilemektedir (Çiççi 1982:127).

B. Ekonomik Yaşam

Kadının toplum içindeki rolü genel olarak değerlendirildiğinde öncelikle eş ve anne rollerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak Endüstri Devrimi'yle birlikte, geleneksel kabul edilen bu roller dışında, kadın toplum içinde başka roller de oynamaya başlamıştır (Tokgöz 1987:24). 1970'lerin ikinci yarısından itibaren, işsizlik oranları, kent yaşamına bağlı olarak gelişen bir takım olumsuz dayatmalar, kent kültürünün etkisi kentlerde çalışmak isteyen kadınların sayısını arttırmıştır (Ecevit 1993:119-120). Ancak çalışan kadınların sayılarındaki artış, kadınların çalışma hayatında erkeklerle aynı koşullar içinde iş yaşamına katıldığı anlamına gelmemektedir. Kadınlar için ekonomik yaşamda aktif rol almak kadar, iş yaşamının pek çok alanında eşit şartlar içinde çalışmak da bir o kadar önem taşımaktadır. Cinsiyete dayalı bir iş bölümü kadının ekonomik yaşamdaki hareket alanını kısıtlamaktadır.

C. Siyasal Yaşam

Siyaset alanı cinsiyet ayrımının en belirgin hissedildiği alanlardan biridir ve siyaset adeta erkek işi olarak algılanmaktadır. Türkiye'de (Arıkan 1991:129) sosyo-kültürel normların kendini sürrekli hissettirmesi, öngörülen bir kadın imajının olması, kadınların toplumu ilgilendiren kararlara

çok fazla katılmaması yönündeki fikirlerin devam etmesi ise bu inancı daha da güçlendirmektedir. Tokgöz (1994:105) özellikle Türkiye'de 1980'lerden sonra, kadının topluma katılımı yönünde yeni rol tanımlamaları yapıldığını ve kadının da bizzat yeni kimlikler kazandığını belirtmektedir. Kadının toplumda etkin bir yer edinebilmesinde elbette siyasal yaşamda aktif rol oynaması önem taşımaktadır ancak bu konu sadece Türkiye'de değil, dünyanın pek çok ülkesinde kadınlar açısından henüz tam olarak aşılamamış bir sorun olarak görülmektedir.

IV. BASININ TOPLUMSALLAŞMA VE KÜLTÜR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

A. Toplumsallaşma Sürecinde Basının Rolü

1. Toplumsallaşma ve Toplumsallaşma Süreci

Toplumsallaşma kavramı genel olarak değerlendirildiğinde bir öğrenme sürecini ifade etmektedir. Toplumsallaşma süreci, insanların belirli bir toplumda belirli şeyleri öğrenmeleri ve belirli davranışlar göstermeleridir. Bu süreçte birey aynı zamanda bir kişilik kazanmaktadır (Özkalp 1993:81). Toplumsallaşma kişiliğin kazanılmasında temel bir süreç olduğundan, kişilik ve toplum da birbirleriyle sıkı bir ilişki içerisinde. İnsan kişiliğini oluştururken başkalarının tutumlarından etkilenmekte ve kendisini başkaları aracılığıyla da tanımaktadır (Ozankaya 1986:109-110). Bu noktada toplumsal benlik kavramı büyük önem taşımaktadır. Toplumsal benlik kavramı bir kimsenin kendinden beklenen rolleri nasıl algıladığını ve kendi rolleri ile başkalarının rolleri karşısında nasıl bir tutum takındığını açıklamaya çalışmaktadır (Lundberg ve ark. 1985:162).

Toplumsallaşma kavramı, bireyleri örnek biçimlere sokmaktan çok, benzerlik ve farklılıklarıyla ve kişilikleriyle uyumlu olarak toplumun bir işlevi durumuna getirmeyi amaçlayan toplumsal süreçlerden biri olarak değerlendirilmektedir (Tolan ve ark. 1985:51).

Bireyin doğumuyla başlayan bu sürecin her aşamasında farklı süreçler yaşanmakta ve bir çocuğun toplumsallaşmasıyla, bir yetişkinin toplumsallaşması aynı özellikler göstermemekle birlikte, her birey eski rollerine ek olarak yeni roller edinmekte, gerek daha önceki toplumsallaşma gerekse fiziksel özelliklerinin belirlediği bir takım farklılıklar bu süreçte etkili olmaktadır (Aziz

1982:22). Ayrıca, her toplumun cinsiyeti bir sosyal statü olarak kabul etmesi ve mevkilere bağlı olarak roller koyması cinsler arasında tavır ve değer farklılıkları oluşturmakta ve toplumun onlardan beklentilerini ve isteklerini de göstermektedir (Güngör 1993:59).

Toplumsallaşma sürecinde bireylerin statü kazanmalarında uygun olan rol ve davranışları, etkileşim kurallarını öğrenmelerinde, bilgi, tekrar, taklit, başkalarının tepkileri, sosyal destek gibi etkenler önemli bir yere sahiptir (Özkalp 1993:86-97). Toplumsallaşma süreci içerisinde bir diğer önemli konuda toplumsallaşmada aracı kurumlardır. Her toplumda kültürün diğer kuşaklara aktarılmasında çeşitli aracı kurumlar devreye girmektedir. Bu kurumlar arasında en önemlileri, aile, arkadaş grupları, eğitim kurumları ve kitle iletişim araçlarıdır (Özkalp 1993:88-89). Aile toplumsallaşma sürecinde etkisi olan en önemli birincil gruplardandır. Arkadaş grupları aileden sonra bireylerin tutum ve davranışlarının şekillenmesinde ayrı bir öneme sahiptir. Eğitim kurumları bireylerin bilgi ve beceri edinmelerinde tartışmasız önemli işlevleri yerine getirmektedirler. Kitle iletişim araçları ise Aziz'in de (1982:21) belirttiği gibi taşımış oldukları bir takım özelliklerden dolayı toplumsallaşmaya yardımcı başlıca etmenlerden biri olarak kabul edilmektedir.

2. Toplumsallaşma ve Basın

Kitle iletişim araçları günümüzde büyük bir güce sahiptir. Kitle iletişim araçlarının toplum ve birey üzerindeki etkileri kitle iletişim araştırmalarının en temel konusunu oluşturmaktadır. Ancak bu alanda yapılan çalışmalarda etki konusu sürekli olarak tartışılmış ve etkinin derecesine yönelik farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir.

Kitle iletişim araçlarının sahip oldukları güç ve etki tartışılabilir dursun, toplumsal yaşamdaki fonksiyonları, yaşantımızda edindikleri yer, bu araçları kaçınılmaz olarak daha da önemli bir hale getirmektedir. Unesco Komisyonu'nca hazırlanan MacBride Raporu'nda kitle iletişim araçlarının temel fonksiyonları, haber ve bilgi sağlama, toplumsallaştırma, güdüleme, tartışma ortamı hazırlama, eğitim, kültürün gelişmesine katkı sağlama, eğlendirme ve bütünleştirme olarak sekiz başlık altında toplanmıştır (Kaya 1985:15-16).

Gökçe (1993:87) kitle iletişim araçlarının ana

fonksiyonunun sosyalizasyon olduğunu belirtmektedir. Doğuştan hiçbir kültürü olmayan birey, haberleşme yoluyla yeni bilgiler edinmekte ve edindiği bilgileri işlevsel hale getirmektedir. Haberleşme bu açıdan toplumsallaşmayı kolaylaştırırken, toplumsallaşmanın bir ürünü olarak da karşımıza çıkmaktadır. Haberleşme bu özelliği ile, bireyin yaşam biçimini tanımlarken, benimseyeceği ya da uyum göstereceği kültürel sistemle ilgili bilgileri edinmesinde de rol oynamaktadır (Tokgöz 1982:3-4).

Toplumsallaşmayı sağlayan aracı kurumlar işlevlerini iletişim süreci içinde yerine getirirken, iletişim insanın toplumsallaşmasının bir yansıması olmaktadır (Bektaş 1996:99). İletişimin toplumsal işlevlerinden toplumsal normların ve rol beklentilerinin toplumun yeni üyelerine aktarılmasının iletişim aracılığıyla gerçekleştiriliyor olması da ayrı bir önem taşımaktadır (Aşkun 1989:10).

Günümüzde kitle iletişim araçlarının bireylerin tutum ve davranışları üzerinde ne derece etkili olduğu ortadadır. Bu araçlar mesajlarıyla toplumdaki bireylerin düşüncelerini etkileyebilmekte ve ortak bir davranış biçimi kazandırabilmektedir (Özkalp 1993:91-92).

Zıllıoğlu (1986:38-39) kitle iletişim araçlarının iletişimleriyle bireylerin dünya görüşü üzerinde etki de bulduklarını ve iletişim araçlarında yer alan "ideal" kadın, anne, erkek, aile gibi kalıpları yansıtan klişelerin; yargıları, tutumları, statükoyu korumaya ve bireyleri toplumsal çevrelere uyumlandırmaya yaradığının altını çizmektedir. Ellul'a (1998:174) göre ise, kitle iletişim araçlarından özellikle televizyon bir sosyalizasyon, standardizasyon ve dünyaya uyum sağlama aktördür.

Toplumsallaşma sürecinde, bireylere bazı alışkanlıkların, gelenek ve normların aşıldığını ve toplumların, uyulmasını istedikleri davranış kalıplarının meydana geldiğini belirtmiştik. Konu açısından değerlendirildiğinde örneğin cinsel rollerin öğrenilmesinde her kültürün kadın ve erkeğe bakış açısı, atfettiği önem, üyelerinin karşı cins hatta kendi cinsinin üyelerine de nasıl davranacağını belirlemede, önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Tolan ve ark. 1985:4).

Oysaki kadının toplumdaki rolü sadece eş ve anne kimliğiyle sınırlı değildir. Toplumun yarısını oluşturan kadınların bu kimlikleri dışında top-

lumda üstlendikleri pek çok rolleri vardır. Basında kadının cinselliği ile ön plana çıkması, gazete sayfalarında dikkat çekmek ve ilgi uyandırmak için bir malzeme olarak kullanılması elbette kadın konusunda tartışılması gereken bir noktayı daha gündeme getirmektedir.

Gevgilili (1993:222) çağdaş dünyada yazılı basının sorumluluklarını değerlendirirken, kadınları sadece bir moda ve süsleme perspektifi içinde ele almanın doğru bir tavır olmadığını, kadınların toplumsal oluşuma katılma isteği içinde olduğunu, gazetelerin kadını modern kimliği, arayışları, beklentileriyle sayfalarına yansıtılması gerektiğinin altını çizmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde basının toplumsallaşma sürecinin pek çok safhasında etkin bir rol oynadığı görülmektedir. Kararların alınması ve uygulanması, kanaat, tutum ve değerlerin paylaşılması, bilginin oluşması gibi süreçlerde bu araçların ne derece etkili olduğu ortadadır (Oskay 1974:100).

B. Basının Kültürel İşlevleri

1. Kültür Kavramı

Kültür ve toplumsallaşma kavramları birbirleriyle ilişkili iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyler doğdukları toplumun kültürünü, toplumsallaşma süreciyle öğrenerek kazanmaktadırlar (Tolan 1996: 229). Kültür en genel anlamda bir toplumun yaşam tarzını, hal ve hareket kodlarını, giyim şeklini, dilini, davranış şekli ve inanç sistemlerini içermektedir (Mutlu 1994:29). Kültür gelenekleri, insanların davranışlarını belirlemekle birlikte, bireylerin kişilikleri de kültüre göre biçimlenmektedir (Çeçen 1996:51-52). Kültür toplumdaki bağımsız, toplumun dışında gelişen bir olgu değildir. Kültürün en temel özelliği toplumsal olmasıdır (Turan 1990:21). Kültür bu özelliği ile hem toplumsal hem de bireysel ihtiyaçların giderilmesinde önemli roller üstlenmektedir (Çeçen 1996:52).

Kültür kavramı, içinde pek çok unsuru barındırmakla birlikte, kültürün içinde barındırdığı maddi ve manevi değerler değişmez, statik bir olgu özelliği göstermemektedir. Her toplumun kültürü hızlı ya da yavaş bir değişme göstermekte ve gerek birey gerekse toplum bazında farklılıklara neden olmaktadır (Özkalp 1993:263).

Kültürel değişme sürecinde pek çok etken rol

oynamakla beraber, bu süreçte kitle iletişim araçlarının konumu da oldukça önem taşımaktadır. Kitle iletişim araçları kültürel değişme yönünde, hem kültürel bütünleşmeyi sağlamaya çalışmakta hem de bireyselleşme yönünde etkide bulunmaktadır. Kitle iletişim araçları var olan kültürel farklılığı koruyup, bu kültürlerin yaşamasını sağlayarak, insanların yeni görüşler üretmesine katkıda bulunurken (Vural 1992:141) aynı zamanda bireyselleşme, statü kazandırma, belli konularda imaj oluşturma, kimlik verme gibi işlevleri de yerine getirmektedirler. Bu durumda, medya kültürünün gerçek kültür üzerindeki etkileri ve bu kültürün tüketim toplumundaki yansımaları farklı sonuçları beraberinde getirmektedir.

2. Basının Kültür Üzerindeki Etkileri

Tüm iletişim araçları, toplumsal ve maddi koşulların yaratılmasında bir şekilde etkide bulunmaktadır. İletişim örüntülerinin; kültürel biçimler ve toplum arasında bir bağlantı oluşturması (Lundby ve Ronning 1997:13) bu durumu kaçınılmaz kılmaktadır. İletişim ve kültür arasında sıkı bir ilişki olmakla birlikte, ayrıca günümüzde kitle iletişim araçları insanların kültür deneyimlerini etkileyerek gelecek kuşaklar için de yeni bir kültür yaratmaktadır (Usluata 1995: 67).

Kitle iletişim araçlarının bireylerin tutum ve davranışlarını etkileyerek, kültür ve kültürel değişimede önemli roller oynamasında, bu araçların kimlik verme ve meşrulaştırma fonksiyonlarının önemli yeri vardır. Özellikle kitle iletişim araçlarından televizyonun sunduğu dünyada, toplumun önemli bir bölümünün kimliğini belirleyebilmesi, medyanın kendi kültürünü kolaylıkla oluşturmasını sağlamaktadır (Wolton 1992:189).

Kitle iletişim araçları tarafından yaratılan kültür, aynı zamanda gerçek kültürü hammadde olarak kullanarak, gerçek kültürün çeşitli yönlerini yeniden yaratmakta, değiştirmekte ve şekillendirmektedir (Lundby ve Ronning 1997:18-19). Kazancı (1981:423-425) kitle iletişim araçlarının yarattığı kitle kültürünün kar amacına yönelik bir pazar oluşturduğunu, toplumda belirsiz kalıpların meydana geldiğini, bireylerin bu kültür karşısında yalnız olduğunu, tüm yaşantının kitle iletişim araçları ile çevrildiğini ve kuramsal eğitim ve ailenin birey üzerindeki etkilerinin belirli bir yaşa kadar kendini hissettiren, kitle iletişim araçlarının bireyi tüm yaşamı boyunca gününe izlediğini ve bireyi fiziksel özellik dışında

yeniden ürettiğinin altını çizmektedir.

Medyanın yarattığı bu kültür karşısında, tüketim toplumunda bireyler çoğunlukla tüketim aracı niteliğine dönüşmekte ve kaçınılmaz olarak toplumda herşey tüketim boyutunda algılanmaktadır. Bu süreçte pek çok şey gibi cinsellikte metalaşıp tüketilmektedir (Tolan 1985:312). Medyada yansıtılmaya çalışılan kadın kimliklerinin, giderek artan bir şekilde erkek egemen söylemlerce tanımlanan bir cinsellikle örtüşür hale geldiği bir gerçektir (Saktanber 1993:213). Çoğu zaman gazetelerde haberi desteklemeyen fotoğraflar bile yer alabilmekte kadın bedeni bir araç olarak kullanılmakta, ilgi ve tirajı arttırmada cinsellik ögesi ön plana çıkarılmaktadır. Gerek gazetelerde gerekse gazetelerin hafta sonu verdikleri dergilerde özellikle şarkıcılar, mankenler sürekli olarak habere konu olmakta, kadın magazin haberleri içinde geniş bir yer almakta, diğer alanlarda adeta yok sayılmaktadır. Smith'e (1997:357-358) göre bu kadınlar hem cinsellikleriyle hem de tüketim toplumunu simgeleyen büyüleyici rol modelleri olarak, her türlü tüketimi teşvik etmek amacıyla kullanılmaktadır. Her ne kadar cinsellik kişiye özgü bir mesele gibi görünse de sürekli olarak kamusal alanda gündeme getirilen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Giddens 1994:7).

Medya kültürü her şeyi metalaştırırken, kamusal ve özel alan arasındaki sınırları da adeta kaldırarak pek çok popüler kişinin yaşamını kamuya ait görüşünden hareket ederek, sürekli yaşantımıza sokmakta (Bostancı 1996:1540-1541) ve sonuçta kitle iletişim araçlarının yarattığı dünya görünüşte kamusal olmaktadır (Habermas 1997:297). Ancak basının yarattığı bu kültür, pek çok kültürel ürünün değer kaybetmesini sağladığı gibi kadın konusunda da bir takım değerlerin yok olmasına neden olmaktadır.

V. YAZILI BASINDA KADIN İMAJININ DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Kullanılan Yöntem ve Analizin Amacı

Çalışmanın bu bölümünde, yazılı basının kadına hangi kimlikle yaklaştığı, kadını nasıl bir tanımlamayla sunduğu, kadına hangi rolleri yüklediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma, basının, toplumsallaşma sürecinde, toplum tarafından belirlenen ve kadına uygun görülen rolleri pekiştirdiği, kamusal yaşamda kadının varlığını gözardı ettiği ve daha çok kadının cinsel kimliğini ön plana çıkardığı varsayımı üzerine kurulmuştur.

Ayrıca seçilen gazetelerin her birinin kendi okur özellikleri doğrultusunda bir kadın imajı yansıtıkları da varsayımlar içinde yer almıştır. Araştırma, değişik yapıda okur gruplarına sahip altı ulusal gazetenin incelenmesiyle gerçekleştirilmiştir. Bu gazeteler Hürriyet, Milliyet, Sabah, Cumhuriyet, Türkiye ve Zaman'dır. Bu altı gazetenin seçilmesi tesadüfi değildir. İncelenen altı gazete Türkiye'de tirajı yüksek olan gazetelerdir. Bu gazeteler belirlenirken okuyucuların tamamını temsil edebilecek nitelikte olmalarına özen gösterilmiş ve belli okuyucu kitlelerine sahip oldukları göz önünde bulundurulmuştur. Araştırma kapsamına 01.07.1998-31.07.1998 tarihleri arasında, belirtilen gazeteler girmiştir. Ayrıca Hürriyet gazetesinin Kelebek eki, Cumartesi günleri yayınladığı Hürriyet Tatil gazetesi ve Pazar günleri yayınladığı Hürriyet Pazar hafta sonu gazeteleri, Milliyet gazetesinin Cumartesi günleri verdiği Vitrin eki ve Pazar günleri verdiği Gazete Pazar isimli gazete, Sabah gazetesinin Cumartesi günleri yayınladığı Melodi eki, Cumhuriyet gazetesinin Cumartesi günleri vermiş olduğu Bilim Teknik Teknoloji dergisi ve Pazar günleri yayınladığı Cumhuriyet Dergi Pazar ekleri, Zaman gazetesinin Zaman 2 eki de kadının konu edildiği haberleri ve köşe yazılarını içermesi açısından incelenmiştir.

Çalışmada içerik analizi yöntemine başvurulmuştur. Gazetelerde kadınla ilgili haberler incelenerek, konuları itibarıyla sınıflandırılmıştır. Haberler sayısallaştırılarak ve kategorilere ayrılarak elde edilen konuların toplam haberler içerisindeki ağırlıkları yüzdesel olarak verilmiştir. Çalışmada, haberlerin ne şekilde sunulduğu, fotoğraflı ya da fotoğrafsız olduğu belirlenmiştir. Haber tercihi ve sunumu gazetenin kadına yaklaşımını belirleme açısından önemli bir nokta olduğundan, gazetelerin hangi konuları haber konusu yaptığı ve nasıl bir sunumla verdiği dikkate alınmıştır. Çalışmada, kadın konulu haberlerde işlenen konuların genel toplam içerisindeki oranları tespit edildikten sonra, kadının gazete haberlerinde ne şekilde yer aldığı, kadının nasıl bir kimlikle sunulduğu genel bir değerlendirme ile ortaya konulmaya çalışılmıştır.

B. Ulusal Gazetelerde Kadının Konu Edildiği Haberlerin Analizi

1. Hürriyet

Hürriyet gazetesinde incelenen dönem içerisinde kadının konu edildiği 446 haber tespit edilmiştir.

Yazılı Basında Kadın İmajı (149-167)

Bu haberlerin 133'ü magazin (% 29.8), (123 fotoğraf, % 92.48) 49'u şiddet, (% 10.9), (42 fotoğraf, % 85.71), 37'si kültür-sanat (% 8.29), (33 fotoğraf, % 89.1), 35'i ekonomik yaşam (% 7.84), (28 fotoğraf, % 80), 31'i siyasal yaşam (% 6.95), (25 fotoğraf, % 80.64), 30'u toplumsal yaşamda örgütlenen, fikirlerini eyleme dönüştürebilen kadın (% 6.72), (27 fotoğraf, % 90), 23'ü sağlık (% 5.15), (14 fotoğraf, % 60.86), 21'i politikacı, sporcu ya da ünlü birinin eşi veya sevgilisi (% 4.70), (17 fotoğraf, % 80.95), 19'u moda ve güzellik (% 4.26), (19 fotoğraf, % 100), 13'ü spor (% 2.91), (13 fotoğraf, % 100), 13'ü skandallara karışan kadın (% 2.91), (13 fotoğraf, % 100), 11'i kaza ve ölüm (% 2.46), (11 fotoğraf, % 100), 9'u kadını yargılayan ve küçük düşüren haberler (% 2.01), (5 fotoğraf, % 55.5), 7'si eğitim (% 1.56), (5 fotoğraf, % 71.42), 6'sı ev kadını, eş ve anne kimliği ile sunulan kadın (% 1.34), (6 fotoğraf, % 100), 1'i bilim (% 0.22), (1 fotoğraf % 100) alanındadır.

Hürriyet gazetesinde 446 haberin 133'ünü magazin haberleri oluşturmuştur. 133 haberin 65'inde kadının cinselliği ön plana çıkarılmıştır. Hürriyet gazetesi magazin haberlerini büyük bir oranda ikinci sayfadan verirken, son sayfasının sağ üst köşesini mutlaka çıplak kadın fotoğrafına ayırmıştır. Haberi desteklemeyen sekiz çıplak kadın fotoğrafı (%1.79) gazetede geliş güzel kullanılmıştır. Hürriyet gazetesi magazin haberlerinde kadınların güzellik ve çekiciliklerini sürekli gündeme getirmiştir. 133 magazin haberinin 123'ünde fotoğraf kullanılmıştır.

Gazetede, 49 haber şiddet olaylarına ayrılmış ve kadına uygulanan şiddet haberlerinin ağırlıkta olduğu göze çarpmıştır. Şiddet haberlerinde % 85.71 oranında fotoğraf kullanılmıştır. Hürriyet gazetesi özellikle üçüncü sayfasında şiddet haberlerine yer vererek kadınların kaçırılması, dayak yemesi, tecavüze uğraması, taciz edilmesi gibi olayları gündeme getirmiştir.

37 haber kültür-sanat alanında, kadınların çalışmalarını konu etmiştir. Kültür ve sanat haberlerine konu olan kadınlar cinsellikleriyle değil, ortaya çıkardıkları ürünle ve başarılarıyla haberde yer almışlardır. Hürriyet gazetesinde ekonomik yaşam kategorisinde 35 haber belirlenmiştir. Kadın ekonomik yaşamda özgürse ve iyi bir eğitim almışsa, kadına yaklaşım çok daha farklı olmaktadır ve başarılı, toplumda saygı gören bir kadın imajı yaratılmaya çalışılmaktadır. Siyasal yaşamda kadını destekleyen neredeyse hiçbir haber yer

almamıştır. Siyasal yaşamda kadını konu eden 31 haberin 23'ünün Tansu Çiller'e yönelik olması siyaset haberlerinin oranının daha yüksek çıkmasına neden olmuştur. Siyasal yaşam kategorisinde karar alan, görüş bildiren kadınların sayısının azlığı kadının politika dünyasında olması gereken yerde olmadığını göstermektedir.

Hürriyet gazetesinde toplumsal yaşamda fikirlerini eyleme dönüştürebilen (derneklerde çalışan, örgütlenebilen) kadınlar, mücadeleci ve toplumsal olaylara karşı duyarlı bir yapı içerisinde sunulmuştur. Gazetede 30 haber bu konu başlığı içinde yer almıştır. Sağlık kategorisinde 23 haber belirlenmiş ve bu haberler, hamilelik döneminde dikkat edilmesi gereken hususlar, menopoz dönemi rahatsızlıkları gibi kadınların önemli sağlık problemlerini ve dikkat edilmesi gereken hususları öğretici bir dille işlemiştir. Bu tip haberlerin oranı % 5.15'dir. Politikacı, sanatçı, sporcu eşi veya sevgilisi kimliği ile sunulan kadın ise, kamusal yaşamda önemli işlere imza atsa bile yaptığı işten çok, eşinin ya da sevgilisinin ismi ve unvanı altında haberde bir yer edinebilmiştir. Gazete incelenen dönemde 21 haberde kadını bu kimlikle sunmuştur. Moda ve güzellik haberleri incelendiğinde dikkati çeken nokta, kadının görsel güzelliğinin ne derece önemli olduğunun vurgulanması ve istenilen kadın tipinin sunulmasıdır. Hürriyet gazetesi 19 haberini, % 100 fotoğraf kullanımıyla bu şekilde vermiştir.

Gazete dört sayfasını spor haberlerine ayırmakla birlikte, incelenen dönemde 13 haber kadınların bu alandaki çalışmalarını dile getirmiştir. Hürriyet gazetesinde, dolandırıcılık, soygun, sansasyon vb. olaylara karışan, skandallarla gündeme gelen kadınların haberlerine de yer verilmiştir. Bu kategoride yer alan haberlerde kadına yönelik genel imaj zedelendiğinden, kadın ilgi uyandırma adına gazete sayfalarında yerini almıştır. 13 haber bu sınıflandırma içerisinde ve tamamı fotoğraflı şekilde verilmiştir. Herhangi bir kaza veya çeşitli olaylarda yaralanan veya hayatını kaybeden kadınlar da haber konusu yapılmıştır. Bu tür haberlerde olay dramatize edilmekte ve bol fotoğraf kullanılmaktadır. 11 haber bu başlık altında ele alınmıştır. İncelenen dönem içerisinde kadını yargılayan, küçük düşüren haberlere de yer verilmiştir. Bu tür haberlerde akılsız, zayıf, bir süs unsuru haline getirilen kadın, çok rahat bir şekilde her konuya alet edilebilmektedir.

Kadının toplumsal statüsünü belirleyen unsurlardan biri de eğitimidir. Kadının toplumsal yaşa-

mında arzu edilen yere gelebilmesinde ve çalışma yaşamında aktif bir rol alabilmesinde eğitim faktörü büyük önem taşımaktadır. Ancak incelenen dönemde Hürriyet gazetesi bu konuya gereken önemi vermemiş ve güdüleyici nitelik taşıyan haberleri ele almamıştır. Eğitim kategorisinde kadınların konu edildiği haberlerin oranı % 1.56'dır. Hürriyet gazetesinde kadını, ev kadını, eş ve anne kimliği ile sunan altı habere rastlanmıştır ve genel toplam içinde oldukça düşük bir orana sahiptir. Ancak haberlerin genel oranına bakıldığında kadının siyaset, eğitim gibi alanlarda yeterince desteklenmemesi ve ön plana çıkarılmaması zaten geleneksel kadın imajının pekiştirildiğini göstermektedir. Bir aylık süre boyunca bir haber kadının bilim dünyasındaki çalışmalarına ayrılmıştır.

2. Milliyet

Milliyet gazetesi araştırma süresi boyunca 242 kadın konulu habere yer vermiştir. Bu haberlerin 82'si magazin (% 33.88), (81 fotoğraf, % 98.7), 24'ü şiddet (% 9.91), (22 fotoğraf, % 91.6), 23'ü siyasal yaşam (% 9.50), (21 fotoğraf, % 91.3), 18'i kültür-sanat (% 7.43), (18 fotoğraf, % 100), 18'i spor (% 7.43), (18 fotoğraf, % 100), 15'i moda ve güzellik (%6.19), (15 fotoğraf, % 100), 10'u kadın hakları (% 4.13), (4 fotoğraf, % 40), 10'u politikacı, sporcu ya da ünlü birinin eşi veya sevgilisi (% 4.13), (9 fotoğraf, % 90), 9'u toplumsal yaşamda örgütlenen, fikirlerini eyleme dönüştürebilen kadın (%3.71), (9 fotoğraf, % 100), 8'i kaza ve ölüm (% 3.30), (6 fotoğraf, % 75), 8'i skandallara karışan kadın (% 3.30), (7 fotoğraf, % 87.5), 6'sı ekonomik yaşam (% 2.47), (6 fotoğraf, % 100), 6'sı sağlık (% 2.47), (6 fotoğraf, % 100), 3'ü eğitim (% 1.23), (3 fotoğraf, % 100), 2'si kadını yargılayan ve küçük düşüren haberler (% 0.82), (2 fotoğraf, % 100), 2'si ev kadını, eş ve anne kimliği ile sunulan kadın (% 0.82), (fotoğraf kullanılmamış), 1'i bilim alanındadır (% 0.41), (1 fotoğraf, % 100).

Milliyet gazetesinde magazin haberleri ilk sırada yer almıştır. Magazin haberlerinin kadının cinselliğini ön plana çıkaracak bir tarzda sunulduğu dikkat çekmektedir. İncelenen haberler içerisinde haberi desteklemeyen ve gelişi güzel kullanılan 2 fotoğraf (% 0.82) belirlenmiştir.

Magazin haberleri değerlendirildiğinde 82 haberin 33'ünde cinsellik unsuru belirgin olarak kullanılmıştır. Milliyet gazetesi magazin haberlerini büyük bir oranda ikinci sayfadan vermiştir.

Milliyet gazetesinde kadının habere konu edildiği ikinci başlık şiddet haberleridir. 242 haberin 24'ünde (% 9.91) şiddete maruz kalan kadın ve kadının uyguladığı şiddet konu edilmiştir. Bu tür haberlerin % 91.6'sı fotoğrafla destelenerek daha ilgi çekici bir hale getirilmiştir. Milliyet gazetesinde yer alan şiddet haberleri incelendiğinde kadına uygulanan şiddet haberlerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Özellikle üçüncü sayfada verilen şiddet haberleri, kadının maruz kaldığı taciz, tecavüz, dayak gibi eylemlere ayrılmıştır. Kadının uyguladığı şiddet haberlerinde ise olayın nasıl gerçekleştiğinden çok kadınların içinde buldukları zor durum gündeme getirilmiş, mağduriyetleri ortaya konulmaya çalışılmış ve daha çok olaylar dramatize edilmeye çalışılmıştır. Gazetede üç köşe yazısı ve bir haber kadına uygulanan şiddeti eleştirmiştir.

Siyasal yaşam kategorisinde 23 haber yer almıştır. 23 haberin 15'inde Tansu Çiller habere konu olmuştur. Kadınların siyasal yaşamda yer alması gerektiğini vurgulayan ve bu alanda kadını destekleyen yazılara yer verilmemiştir. Milliyet gazetesinde dördüncü sırayı kültür-sanat haberleri almıştır. Milliyet gazetesi de Hürriyet gazetesinde olduğu gibi kadınların kültür-sanat alanındaki çalışmalarından bahsederken kadının cinselliğini kullanmamıştır. % 7.43 oranla 18 haber spor kategorisinde yer almıştır. Spor haberlerinin tamamı fotoğrafla desteklenmiştir. 18 haberin üçünde kadınların sportif uğraşlarından çok cinsellikleri ön plana çıkarılmıştır. Bu haberlerde kadın bu sahadaki başarılarıyla değil atletik vücudu ve güzelliğiyle habere konu edilmiştir.

Moda ve güzellik kategorisinde, incelenen dönem içerisinde 15 haber tespit edilmiştir. Bu haberlerin tamamı fotoğrafla desteklenmiştir. Moda ve güzellik haberlerinde yüz ve vücut güzelliğine ilişkin yazılar, günün moda giysileri özellikle vurgulanarak bakımlı ve alımlı bir kadın imajı yaratılmaya çalışılmış ve kadının görsel güzelliği ön planda tutulmak istenmiştir.

Milliyet gazetesinde, Hürriyet gazetesinden farklı olarak kadın haklarını savunan yazılar da yer almıştır. İncelenen dönem içerisinde on haber kadınların sorunlarını dile getirerek, kadın hakları konusuna destekleyici anlamda yaklaşmıştır. Milliyet gazetesinde kadınların kendi kimlikleriyle değil de politikacı, sanatçı, sporcu veya ünlü birinin eşi ve sevgilisi kimliğiyle habere konu edilenleri de olmuştur. Kadını bu şekilde sunan on haber yer almıştır. Gazetede, toplumsal ya-

Yazılı Basında Kadın İmajı (149-167)

şamda fikirlerini eyleme dönüştürebilen, aktif, mücadeleci kadınlar, marjinal bir kimlikle sunulmuştur. Bu başlık altında dokuz haber verilmiş ve tamamı fotoğraflı kullanılmıştır.

Gazetede, kadının konu edildiği bir diğer başlık kaza ve ölüm haberleridir. 242 haberden sekizi bu tür haberlere ayrılmıştır. Bu haberlerin % 75'i fotoğrafla desteklenmiştir. Gazete bu kategoride daha çok deprem, patlama, afet gibi olağanüstü durumlarda yaralanan veya hayatını kaybeden kadınları haber yapmayı tercih etmiştir. Bir takım skandallara karışan, siyasi sansasyonel olaylar içinde yer alan, dolandırıcılık, soygun gibi eylemleri gerçekleştiren kadınlar da habere konu edilmişlerdir. İncelenen sürede sekiz haber bu konu başlığı içinde yer alırken, haberlerin % 87.5'i fotoğrafla desteklenmiştir. Milliyet gazetesinde kadının ekonomik yaşamda varlığını gösteren pek fazla habere rastlanmamıştır. Sadece altı haber kadının bu alandaki faaliyetlerinden bahsetmektedir. İlginç olan habere konu olan kadınların özellikle bir şirket sahibi olması, güçlü ve ayaklarının üzerinde durabilen, piyasada söz sahibi olan kadınlar arasından seçilmesidir. Milliyet gazetesinde kadının konu edildiği haber kategorilerinden biri de sağlıktır. İncelenen dönemde kadınların sağlık problemlerini ilgilendiren altı habere yer verilmiştir. Kadının eğitim alanındaki faaliyetleri ya da kadın eğitiminin önemini vurgulayan haberlere gazetede çok az rastlanmıştır. Bu konu başlığı altında sadece üç haber tespit edilmiştir.

Gazetede kadını yargılayan ve küçük düşüren haberlerde yer almıştır. Bunlar genel toplam içerisinde % 0.82 gibi bir oranı teşkil etse de kadına bakışın nasıl olduğunu göstermek açısından önem taşımaktadır. Milliyet gazetesinde ev kadını, eş ve anne kimliği ile sunulan kadınların oranı yüksek değildir. İncelenen haberler içerisinde ikisi kadını bu kimlikle ön plana çıkarmıştır. Genel toplam içerisinde bu tür haberlerin oranı % 0.82'dir. İncelenen dönem içerisinde bir haberde kadının bilim alanındaki başarılarından söz edilmiştir.

3. Sabah

Sabah 491 haberle kadınla ilgili konulara en fazla yer veren gazete olmuştur. Gazetede 206 magazin (% 41.9), (202 fotoğraf, % 98), 90 şiddet (% 18.32), (80 fotoğraf, % 88.8), 28 kültür-sanat (% 5.70), (27 fotoğraf, % 96.42), 26 siyasal yaşam (% 5.29), (26 fotoğraf, % 100), 22 politika-

cı, sporcu ya da ünlü birinin eşi veya sevgilisi (% 4.48), (22 fotoğraf, % 100), 18 kaza ve ölüm (% 3.66), (18 fotoğraf, % 100), 18 sağlık (% 3.66), (16 fotoğraf, % 88.8), 17 toplumsal yaşamda örgütlenebilen, fikirlerini eyleme dönüştürebilen kadın (% 3.46), (17 fotoğraf, % 100), 16 moda ve güzellik (% 3.25), (16 fotoğraf, % 100), 12 skandallara karışan kadın (% 2.44), (11 fotoğraf, % 91.6), 9 kadın hakları (% 1.83), (6 fotoğraf, % 66.6), 7 ekonomik yaşam (% 1.42), (6 fotoğraf, % 85.71), 7 spor (% 1.42), (7 fotoğraf, % 100), 4 fuhuş (% 0.81), (4 fotoğraf, % 100), 4 ev kadını eş ve anne kimliği ile sunulan kadın (% 0.81), (4 fotoğraf, % 100), 3 bilim alanında kadın (% 0.61), (3 fotoğraf, % 100), 2 kadını yargılayan ve küçük düşüren (% 0.40), (fotoğraf kullanılmamış) habere rastlanmıştır.

İncelenen gazeteler içerisinde, magazin haberlerinin oranı en fazla Sabah gazetesinde çıkmıştır. Hemen hemen haberlerin yarısını magazin haberleri teşkil etmiştir. Magazin haberlerinde bol fotoğraf kullanmayı tercih eden gazete, haberlerinde gelişi güzel iki çıplak kadın fotoğrafını (% 0.40) haberi desteklemeden kullanmıştır. Sabah gazetesindeki magazin haberleri incelendiğinde 206 haberden 88'i tamamen kadını cinsel bir meta olarak sunmuştur. Sabah gazetesi magazin haberlerini genellikle ikinci sayfadan vermiştir. Ayrıca incelenen dönem içerisinde 15. sayfanın sağ üst köşesi ve son sayfanın sağ üst köşesi bol fotoğraf kullanımı ile magazin haberlerine ayrılmıştır. Dikkati çeken nokta, son sayfada yer alan magazin haberlerinde yabancı mankenler habere konu olmakta ve cinsellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Sabah gazetesi de son sayfasında çıplak kadın fotoğraflarına yer vererek, insanların gazeteyi ellerine aldıklarında en çok dikkatlerini çeken bir sayfayı, kadının vücudunu sergileyerek daha fazla ilgi uyandırmaya çalışmıştır. Magazin haberlerinin % 98'inde fotoğraf kullanılmıştır.

Gazetede kadınların konu edildiği diğer bir konu başlığı şiddet haberleridir. İncelenen gazeteler içerisinde şiddet haberlerine en fazla yer veren gazete Sabah gazetesidir. 491 haberin 90'ı (% 18.32) şiddet haberlerine ayrılmıştır. Ayrıca bu haberlerin % 88.8'i fotoğrafla desteklenmiştir. Sabah gazetesinde özellikle üçüncü sayfa, kadınların maruz kaldığı ya da kadınların uyguladığı şiddeti konu edinmiştir. Günün İçinden başlıklı sayfada kadınlara uygulanan şiddet haberleri dramatize bir dille sunulmuştur. Kadınlara uygulanan şiddet haberlerinde taciz ve tecavüz olayları önemli bir yer tutmuştur.

Sabah gazetesinde kültür-sanat alanında 28 haber belirlenmiştir. Genel toplam içerisindeki oranı % 5.70'dir. Sabah gazetesi kültür ve sanat alanında faaliyet gösteren kadınları cinsellikleriyle ön plana çıkarmamıştır. Ancak 491 haberin 206'sının magazin haberi olması, buna karşılık 28'inin kadının kültür ve sanat alanındaki faaliyetlerine ayrılmış olması bu gazetenin de kadına daha çok hangi kimlikle yaklaştığını ortaya koymaktadır. Sabah gazetesinde kadınların konu edildiği haberler incelendiğinde dördüncü sırayı siyasal yaşam kategorisindeki haberler almıştır. Ancak Hürriyet ve Milliyet gazetelerinde de olduğu gibi diğer konu başlıklarına göre politik yaşamda kadınlara ilgili haberlerin fazla çıkmasının nedeni 26 haberin 18'inin Tansu Çiller'e ayrılmış olmasıdır. Sabah gazetesi de kadına politik yaşamda bir yer tanımamaktadır. Araştırma süresince sadece 19 Temmuz 1998 tarihli gazetesinin 24. sayfasında Zeynep Göğüş'ün "Erkek erkeğe" başlıklı köşe yazısında kadının siyasal yaşamda yer alması gerektiği, 21'inci yüzyılda erkek erkeğe süper olunamayacağı, kadınsız birlik de olunamayacağı hele hele dünya devleti hiç olunamayacağı altı çizilmektedir. Sabah gazetesinde kadını politikacı, sporcu ya da ünlü birinin sevgilisi veya eşi kimliği ile yansıtan 22 haber tespit edilmiştir. Genel toplam içindeki oranı % 4.48'dir. Bir diğer kategori kaza ve ölüm haberleridir. 18 haber % 3.66 oranıyla bu şekilde verilmiştir.

Gazete kadınların sağlık sorunlarına da sayfalarında yer ayırmıştır. Gazete içerisindeki 18 haber kadınların sağlıkları açısından dikkat etmeleri gereken hususları öğüt verici bir dille işlemiştir. Çeşitli derneklerde çalışan, fikirlerini eyleme dönüştürebilen kadınlar toplumsal yaşamda mücadeleci, istediğini elde edebilen bir yapıda karşımıza çıkmaktadır. Ancak Sabah gazetesinin bu kimlikle sunduğu kadınlar da marjinal kadınlardır. Gazete 17 haberini bu kimlikle sunduğu kadınlara ayırmıştır.

Moda ve güzellik alanında 16 haber yer almıştır. 16 haberin iki tanesi kadının cinselliğini ön plana çıkaracak tarzda verilmiştir. İncelenen dönem içerisinde 12 haber kadınların karışmış oldukları çeşitli skandalları konu etmiştir. Bu haberlerin % 91.6'sı fotoğrafla desteklenmiştir. Gazete haberleri incelendiğinde kadın haklarını savunan dokuz habere rastlanmıştır. Genel toplam içerisinde bu tür haberlerin oranı % 1.83'dür. Kadının ekonomik yaşamda varlığını gösteren haberler Sabah gazetesinde de yeterli şekilde ele alınmamış-

tır. İncelenen süre içerisinde yedi haber kadınların çalışma yaşamında varlıklarını gösterebilmiştir. Bu haberlerin oranı % 1.42'dir. Üç sayfasını spor haberlerine ayıran gazete bu alanda da kadınların varlığını göz ardı etmiştir. 491 haberden yedisi kadınların sportif faaliyetlerine ayrılmıştır. Yedi haberin ikisi kadını bu alandaki başarılarıyla değil cinsellikleriyle ön plana çıkarmıştır. Spor haberlerinin tamamı fotoğrafla desteklenmiştir.

Sabah gazetesi incelenen dönem içerisinde dört fuhuş haberine yer vermiştir. Ayrıca bu haberlerin tamamı fotoğrafla desteklenmiştir. Bu haberlerde olaydan çok, olayın nasıl gerçekleştiği önem kazanmıştır. Sabah gazetesinde kadının ev kadını, anne ve eş kimliğiyle sunulduğu haberlerin oranı % 0.81'dir. Bilimsel alanda kadınları konu eden haberlerin oranı ise % 0.61'dir. Gazetede iki haber kadını yargılayan ve küçük düşüren bir tarzda kaleme alınmıştır.

4. Cumhuriyet

Cumhuriyet'te araştırma kapsamında kadının konu edildiği 108 haber belirlenmiştir. Bu haberlerin genel dağılım içindeki oranları şu şekildedir: 27'si kültür-sanat (% 25), (25 fotoğraf, % 92.59), 19'u magazin (% 17.5), (18 fotoğraf, % 94.73), 16'sı siyasal yaşam (% 14.81), (5 fotoğraf, % 31.25), 9'u toplumsal yaşamda örgütlenebilen, fikirlerini eyleme dönüştürebilen kadın (% 8.33), (7 fotoğraf, % 77.7), 8'i spor (% 7.40), (8 fotoğraf, % 100), 6'sı şiddet (% 5.55), (fotoğraf kullanılmamış), 4'ü sağlık (% 3.70), (2 fotoğraf, % 50), 3'ü kadın hakları (% 2.77), (1 fotoğraf, % 33.77), 3'ü ekonomik yaşam (% 2.77), (3 fotoğraf, % 100), 3'ü skandallara karışan kadın (% 2.77), (3 fotoğraf, % 100), 2'si moda ve güzellik (% 1.85), (2 fotoğraf, % 100), 2'si fuhuş (% 1.85), (fotoğraf kullanılmamış), 2'si kaza ve ölüm (% 1.85), (2 fotoğraf, % 100), 2'si kadınlarla ilgili hukuki düzenlemeler (% 1.85), (fotoğraf kullanılmamış), 1'i eğitim (%0.92), (fotoğraf kullanılmamış), 1'i politikacı,sanatçı ya da ünlü birinin eşi veya sevgilisi (% 0.92), (1 fotoğraf, % 100).

Cumhuriyet gazetesinde kadının konu edildiği haberlerde, ilk sırayı kültür-sanat haberleri almıştır. İncelenen gazeteler arasında kültür-sanat kategorisinde kadınlara ilgili haberlerin ilk sırayı aldığı tek gazete Cumhuriyet gazetesidir. Diğer gazetelerde olduğu gibi Cumhuriyet gazetesinde de bu alanda faaliyet gösteren kadınların cinsel-

likleri ön planda tutulmazken, yaptıkları işler haber konusu edilmiştir. Cumhuriyet gazetesinde kültür-sanat haberleri incelendiğinde diğer gazetelerden farklı olarak sinema-sahne haberlerinin dışında, diğer sanat dallarında da kadınların faaliyetlerine yer verildiği görülmektedir.

Cumhuriyet gazetesinde ikinci sırayı magazin haberleri almıştır. 108 haberin 19'u magazin haberlerine ayrılmıştır. Gazetenin magazin haberlerinde izlediği politika, Hürriyet, Milliyet ve Sabah gazetelerinden farklıdır. Cumhuriyet gazetesi magazin haberlerinde izlediği politikayla, kadını cinsel bir obje olarak sunup tirajı artırma yolunu seçmemiştir. İncelenen süre içerisinde magazin haberlerinden üçünde kadının güzelliği ve çekiciliği vurgulanmıştır. 108 haberin 16'sı kadınların siyasal yaşamdaki yerlerine işaret etmektedir. 16 haberin on tanesinde DYP Genel Başkanı Tansu Çiller konu edilmiştir. İncelenen haberler içerisinde karar alan, görüş bildiren kadınların sayısı birkaç kişiyle sınırlı kalmıştır.

Kadının konu edildiği haberlerde dördüncü sırayı, toplumsal hayatta herhangi bir olay karşısında direnen, örgütlenen, fikirlerini eyleme dönüştürebilen kadınlar almıştır. Bu tür haberlerin genel toplam içerisindeki oranı % 8.33'tür. Cumhuriyet gazetesinde de bu konu başlığı altında habere konu edilen kadınlar mücadeleci, başarılı ve tam anlamıyla amaçlarına ulaşmak için direnen kadınlar arasından seçilmiştir. Bu şekilde haberde yer alar kadınlar marjinallikleriyle dikkat çekmektedir. Cumhuriyet gazetesinde beşinci sırayı spor haberleri almıştır. Genel toplam içerisinde spor haberlerinin oranı % 7.40'dır. Spor haberlerinin tamamı fotoğrafla desteklenmiştir.

Cumhuriyet gazetesi şiddet haberlerine incelenen diğer gazetelere oranla daha az yer vermiştir. 108 haberden altı tanesi şiddet haberlerine ayrılmıştır. Şiddet haberlerinin hiçbirisinde fotoğraf kullanılmamıştır. Haberlerin beş tanesi kadına uygulanan şiddeti ele almıştır. Diğer bir haber ise kadına uygulanan şiddeti eleştirmektedir. Cumhuriyet gazetesinde, sağlık kategorisinde kadınların karşı karşıya kaldıkları sağlık problemlerine değinilmiş ve çözüm önerileri getirilmiştir. Sağlık haberlerinin genel toplam içerisindeki oranı % 3.70'dir. Gazetede, kadın haklarını savunan üç habere yer verilmiştir. Bu haberlerde kadınların günlük yaşamda karşılaştıkları sorunlar dile getirilmiştir. Cumhuriyet gazetesi ekonomik yaşamda kadının varlığını ön plana çıkaran haberlere pek yer vermemiştir. Üç haber kadının

ekonomik yaşamdaki aktivitelerini içermektedir. Bu konu başlığı içerisinde yer alan haberlerin genel toplam içerisindeki oranı % 2.77'dir. Cumhuriyet gazetesinde kadınların konu edildiği bir diğer kategori de skandal haberleridir. Gazete incelenen süre içerisinde üç skandal haberine yer vermiştir. Bu haberlerin tamamında habere konu olan kişi Monica Lewinsky olmuştur. Gazete 108 haberden ikisini moda ve güzellik haberlerine ayırmıştır. Bu haberlerin tamamı fotoğrafla desteklenmiştir. Kadınların konu edildiği bir diğer konu başlığı da fuhuş haberleridir. Bu haberlerde, fuhuş yaparken basılan ya da yakalanan kadınlar haber yapılmamıştır. Fuhuş olayının sosyolojik yönleri incelenmiş ve kadınları bu yöne iten olayların arkasında neler olduğu araştırılmıştır. Cumhuriyet gazetesinde kaza ve ölüm nedeniyle habere konu olan kadınların sayısı azdır. Bu konuda iki habere yer verilmiştir. Genel toplam içerisindeki oranı % 1.85'dir. Kadınlarla ilgili hukuki düzenlemelerin yer aldığı haberlerin oranı % 1.85'dir. 108 haberden sadece biri kadının eğitim alanındaki faaliyetlerine değinmiştir. Genel toplam içerisindeki oranı % 0.92'dir. Cumhuriyet gazetesi diğer incelenen gazetelerden farklı olarak kadını toplumsal hayatta kendi kimliği ile sunmayı tercih etmiştir. İncelenen haberler içerisinde sadece biri, kadını politikacı eşi kimliği ile sunmuştur. Genel toplam içerisindeki oranı % 0.92'dir.

5. Türkiye

Türkiye gazetesinde araştırma süresince kadınların konu edildiği 188 haber belirlenmiştir. Haberlerin genel dağılımı şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: 49'u siyaset (% 26.06), (43 fotoğraf, % 89.7), 36'sı şiddet (% 19.1), (24 fotoğraf, % 66.6), 23'ü ev kadını, eş ve anne kimliği ile sunulan kadın (% 12.23), (23 fotoğraf, % 100), 18'i magazin (% 9.57), (16 fotoğraf, % 88.8), 10'u kaza ve ölüm (% 5.3), (7 fotoğraf, % 70), 8'i toplumsal hayatta örgütlenebilen, fikirlerini eyleme dönüştüren kadın (% 4.25), (7 fotoğraf, % 87.5), 6'sı politikacı, sporcu ya da ünlü birinin eşi veya sevgilisi (% 3.19), (6 fotoğraf, % 100) 6'sı ekonomik yaşam (% 3.19), (6 fotoğraf, %100), 5'i eğitim (% 2.65), (5 fotoğraf, % 100), 5'i kültür-sanat (% 2.65), (4 fotoğraf, % 80), 5'i spor (% 2.65), (4 fotoğraf, % 80), 5'i skandallara karışan kadın (% 2.65), (5 fotoğraf, % 100), 4'ü moda ve güzellik (% 2.12), (4 fotoğraf, % 100), 3'ü din ile ilgili konular (% 1.59), (3 fotoğraf, % 100), 2'si fuhuş (% 1.06), (1 fotoğraf, % 50), 1'i bilim (% 0.53), (1 fotoğraf, % 100), 1'i sağlık (% 0.53), (1

fotoğraf, %100), 1'i kadınlarla ilgili hukuki düzenlemeler (% 0.53), (fotoğraf kullanılmamış).

Türkiye gazetesinde 188 haberin 49'u (% 26.06) kadınların siyasal yaşamdaki faaliyetlerine ayrılmıştır. Türkiye gazetesinde de siyasal yaşamda kadının konu edildiği haberlerin fazla çıkmasının nedeni gazetenin neredeyse tüm haberlerini Tansu Çiller'e ayırmasından kaynaklanmaktadır. 49 haberin 44'ü Çiller'in çalışmalarıyla ilgilidir. Gazete ne haberlerinde ne de köşe yazılarında siyasal yaşamda kadını destekleyen yazılara yer vermemiştir. İncelenen süre içerisinde görüş bildiren, karar alan ve politika dünyasında varlığını gösteren kadın sayısı birkaç kişiyle sınırlı kalmıştır.

Türkiye gazetesinde ikinci sırayı şiddet haberleri almıştır. Genel toplam içerisindeki oranı % 19.1'dir. Şiddet haberlerinin % 66.6'sı fotoğrafla desteklenmiştir. Gazete, kadının başkalarına uyguladığı şiddetten çok kadına uygulanan şiddet haber konusu yapmıştır. 36 haberin 23'ü kadına uygulanan şiddet haberlerine yöneliktir. Üç haber kadının uyguladığı şiddet eylemlerini konu etmiştir. Diğer haberler ise intihar vakalarını ele almıştır. Kadına uygulanan şiddet haberlerinde kocasından dayak yiyen töre vahşetine kurban giden, kaçırılan kadınların yaşadıkları sıkıntılar gündeme getirilirken, kadının uyguladığı şiddet eylemlerini ve intihar eylemlerini içeren haberlerde de diğer gazetelerde olduğu gibi olay dramatize edilerek, kadınların mağduriyetleri ve çaresizlikleri vurgulanmıştır.

Gazetede ev kadını, eş ve anne kimliği ile sunulan kadınlar üçüncü sırada yer almıştır. Bu kategoride 23 haber belirlenmiştir. Bu kimlikle sunulan kadınların oranı genel toplam içerisinde % 12.23'lük bir dilimi kapsamıştır. Türkiye gazetesi Kadın ve Ev başlığı altında verdiği haberlerde geleneksel kadın imajını pekiştirmeye çalışmıştır. Bu bölümde ele aldığı konular el işi örnekleri, kadınların günlük hayatta işlerine yarayabilecek pratik bilgiler, yemek tarifleri gibi kadınların özellikle ev kadınlarının ilgisini çekebilecek tarzda haberlerdir.

Türkiye gazetesinde magazin kategorisinde, 18 haber belirlenmiştir. Genel toplam içerisindeki oranı % 9.57'dir. Magazin haberlerinin % 88.8'i fotoğrafla desteklenmiştir. Türkiye gazetesinde yer alan magazin haberleri incelendiğinde kadınların cinselliklerini ön plana çıkaran ne bir haber ne de bir fotoğrafa rastlanmıştır. Türkiye ga-

zetesini kadını cinsel bir meta olarak görmemekte ve tirajı artırmanın bir yolu olarak kabul edilen cinsellik unsuru Türkiye gazetesince kullanılmamaktadır.

İncelenen dönemde 188 haberin on tanesi kaza ve ölüm haberlerine ayrılmıştır. Kaza ve ölüm haberlerinin % 70'i fotoğrafla desteklenmiştir. Çeşitli derneklerde görev alan, hayır işlerinde çalışan kadınlarda gazete sayfalarında yerlerini almıştır. Toplumsal hayatta kadınların bu tarz faaliyetlerini konu edinen haberlerde, Türkiye gazetesi incelenen diğer gazetelerden farklı olarak, marjinal kadın imajı değil de, iyiliksever, merhametli kadın imajını yansıtmıştır. Türkiye gazetesinde kadını kendi kimliği ile değil de eşinin veya sevgilisinin kimliği ile sunan haberlerin sayısı ise altıdır. Bu altı haberin tamamı Berna Yılmaz'ı konu edinmiştir. Ancak bu haberlerde Berna Yılmaz çalışmaları ile değil Mesut Yılmaz'ın eşi olması sıfatıyla habere konu olmuştur.

Türkiye gazetesinde ekonomik yaşam kategorisinde altı haber belirlenmiştir. Gazete kadını ekonomik yaşamda destekleyen hiçbir yazıya yer vermemiştir. Sadece 30 Temmuz 1998 tarihli Türkiye gazetesinin ikinci sayfasında "Gelecek Kadınların" başlıklı haberde Focus dergisinde yayınlanan bir araştırma yer almıştır.

Türkiye gazetesinde 188 haberden beşi kadınların eğitim alanındaki başarılarını vurgulamıştır. Genel toplam içindeki oranı ise % 2.65'dir. Türkiye gazetesinde yer alan kültür-sanat haberleri incelendiğinde sinema, tiyatro gibi sanat dallarından çok, hat sanatları, boyama, vitray gibi alanlarda çalışmalar yapan kadınların habere konu edildiği görülmüştür. Türkiye gazetesi üç sayfasını spor haberlerine ayırmakla birlikte, incelenen dönem içerisinde beş haberde kadınların sportif aktivitelerine yer verilmiştir. Kadınların karışmış oldukları çeşitli skandallar genel toplam içerisinde % 2.65'lik dilimi kapsamıştır. Bu haberlerin tamamında fotoğraf kullanılmamıştır.

Türkiye gazetesi moda ve güzellik haberlerine sayfalarında geniş yer vermemiştir. Dört haber moda ve güzellik kategorisi içinde yer almıştır. Din ile ilgili konularda üç haber tespit edilmiştir ve genel toplam içerisindeki oranı % 1.59'dur. Türkiye gazetesinde iki fuhuş haberine rastlanmıştır. Bu haberler kadınların içinde bulunduğu zor durumu ortaya koymaya çalışmıştır. Genel toplam içerisindeki oranları % 1.06'dır. Bilim, sağlık ve kadınla ilgili hukuki düzenlemeler ka-

tegorilerinde ise birer haber belirlenmiştir.

6. Zaman

Zaman gazetesinde incelenen konu kapsamında 105 haber belirlenmiştir. Genel dağılım şu şekildedir: 23'ü siyasi yaşam (% 21.9), (19 fotoğraf, % 82.60), 14'ü din ile ilgili konular (% 13.3), (8 fotoğraf, % 57.14), 12'si şiddet (% 11.4), (6 fotoğraf, % 50), 11'i ev kadını, eş ve anne kimliği ile sunulan kadın (% 10.47), (fotoğraf kullanılmamış), 8'i kültür-sanat (% 7.6), (fotoğraf kullanılmamış), 7'si toplumsal yaşamda örgütlenen, fikirlerini eyleme dönüştürebilen kadın (% 6.66), (5 fotoğraf % 71.42), 5'i politikacı, sporcu ya da ünlü birinin eşi veya sevgilisi (% 4.76), (fotoğraf kullanılmamış), 4'ü magazin (% 3.80), (fotoğraf kullanılmamış), 4'ü sağlık (%3.80), (3 fotoğraf, % 75), 3'ü ekonomik yaşam (% 2.85), (2 fotoğraf, % 66.6), 3'ü skandallara karışan kadın (% 2.85), (1 fotoğraf, % 33.3), 3'ü kaza ve ölüm (% 2.85), (1 fotoğraf, % 33.3), 2'si eğitim (% 1.90), (1 fotoğraf, % 50), 2'si moda ve güzellik (% 1.90), (fotoğraf kullanılmamış), 2'si spor (% 1.90), (fotoğraf kullanılmamış), 2'si kadınlarla ilgili hukuki düzenlemeler (% 1.90), (fotoğraf kullanılmamış).

Zaman gazetesinde ilk sırayı siyasi yaşam kategorisindeki haberler almıştır. Siyasi yaşamda kadının konu edildiği haberler incelendiğinde 23 haberin 21'inin Tansu Çiller'e ayrıldığı görülmektedir. Siyasi yaşamda kadını destekleyen ne bir habere ne de köşe yazısına yer verilmiştir. Gazetede, ikinci sırada din ile ilgili konularda kadını konu alan haberler yer almıştır. 105 haberin 14'ü bu içerikte sunulmuştur. Genel toplam içerisindeki oranı % 13.3 olup bu tür haberlerin % 57.14'ü fotoğrafla desteklenmiştir.

Şiddet haberlerinin genel toplam içerisindeki oranı % 11.4'tür. Şiddet haberlerinin % 50'si fotoğrafla desteklenmiştir. Zaman gazetesinde yer alan şiddet haberlerinde, kadının maruz kaldığı şiddet haberlerinin daha fazla yer aldığı görülmüştür. Tecavüz, kaçırılma, terör ve intihar eylemleri kadının uyguladığı ve kadına uygulanan şiddet haberlerinin içeriğini oluşturmuştur. Zaman gazetesi de kadının uyguladığı şiddet eylemlerinde kadının çaresizliğini ve mağduriyetini dile getirirken, kadınların bu eylemler sonucu ölmeleri ya da öldürmeleri diğer alanlara göre daha fazla haber konusu edilmiştir.

Zaman gazetesinde ev kadını, eş ve anne kimliği

ile sunulan kadınlar genel dağılım içerisinde dördüncü sırayı almıştır. 105 haberden 11'i kadını bu kimlikle sunmuştur. Zaman gazetesinin, Zaman 2 ekinde gazetenin bir sayfasını Kadın-Aile başlığı altında, kadın ve aile yaşamına ilişkin haberler ve yazılara ayırdığı görülmektedir. Bu sayfada yer alan haberler incelendiğinde çiçek bakımı, ev temizliği, el işi örnekleri, çocuk bakımı gibi özellikle ev kadınlarının ilgisini çekebilecek haberlere yer verilmiştir. Zaman gazetesinde kadınların konu edildiği haberler incelendiğinde beşinci sırayı kültür-sanat haberleri almıştır. 105 haberin sekizi kadının bu alandaki çalışmalarına ayrılmıştır. Genel toplam içerisinde bu haberlerin oranı % 7.6'dır.

Gazetede yedi haber çeşitli derneklerde çalışan, hayır işlerinde aktif rol alan kadınlara ayrılmıştır. Bu kategoride yer alan haberlerin, % 71.42'sinde fotoğraf kullanılmıştır. İncelenen dönemde beş haber kadını kendi kimliğiyle yansıtmaktan çok eşinin kimliği altında habere konu etmiştir. Bu tür haberlerin oranı % 4.76'dır. Zaman gazetesinde incelenen süre içerisinde dört magazin haberine yer verilmiştir. Magazin haberleri fotoğrafla desteklenmezken, kadının cinselliğini ön plana çıkaracak hiçbir habere yer verilmemiştir. Zaman gazetesinin magazin haberlerinde izlediği politika Türkiye gazetesiyle aynı doğrultuda olmuştur. Zaman gazetesi kadınların sağlık problemlerini dile getiren haberlere de yer vermiştir. Bu haberlerin genel toplam içerisindeki oranı % 3.80'dir. Haberlerin tümünde kadınların hamilelik dönemlerinde dikkat etmeleri gereken hususlar öğüt verici bir dille ele alınmıştır.

Gazetede kadının çalışma yaşamındaki faaliyetlerinden bahseden üç haber belirlenmiştir. Bu alanda kadını destekleyen ne bir habere ne de köşe yazısına rastlanmıştır. Zaman gazetesinde özellikle politik skandallara karışan kadınlar haber konusu edilmiştir. Bu tür haberlerin oranı % 2.85'dir. Zaman gazetesi de kadının toplumsal yaşamda statüsünü belirleyen unsurlardan biri olan eğitim konusunu gereken düzeyde ele almıştır. Bu konu başlığı altında iki haber belirlenmiştir. Moda ve güzellik haberlerinin genel toplam içerisindeki oranı ise % 1.90'dır. Bu kategorideki haberlerde fotoğraf kullanılmamıştır. Zaman gazetesi rutin olarak iki sayfasını spor haberlerine ayırmakla birlikte, 105 haberden ikisi kadının sportif çalışmalarını konu etmiştir. Spor haberlerinin tamamı fotoğrafsız verilmiştir. İncelenen dönemde kadınlarla ilgili hukuki düzenlemelere yönelik iki tane de haber yer almıştır. Bu

haberlerin genel toplam içerisindeki oranı % 1.90'dır.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Araştırma kapsamında yer alan gazeteler incelendiğinde, kadının, basında geniş bir biçimde yer aldığı görülmektedir. İncelenen sürede kadının konu edildiği 1580 haber belirlenmiştir. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde basının, toplumda var olan geleneksel kadın imajını yansıttığı ve pekiştirdiği görülmektedir. Bu araçlarda kadın, cinselliği ile ön plana çıkmakta, verilen mesajlarla kadın, gelenekselleşmiş kadın rolleri ile tanımlanmaktadır.

İncelenen dönem içerisinde kadınların konu edildiği haberlerde, magazin haberleri genel toplam içerisinde ilk sırayı almış ve kadının cinselliği basın tarafından sürekli kullanılmıştır. Araştırmada dikkati çeken bir nokta ise, gazetelerin okuyucu kitleleri ve yayın politikaları doğrultusunda, kadına farklı kimliklerle yaklaşmış olmalarıdır.

Hürriyet, Milliyet ve Sabah gazetelerinde magazin haberleri ilk sırayı almıştır. Bu gazetelerde, kadının cinselliği, güzelliği ve çekiciliği sürekli olarak haberde konu edilmiştir. Bu tarz haberler bol fotoğraf kullanımı ile daha dikkat çekici hale getirilmiştir. Cumhuriyet, Türkiye ve Zaman gazeteleri, kadının cinselliğini kullanarak tiraj artırma yoluna gitmemişlerdir. Özellikle Hürriyet, Milliyet ve Sabah gazetelerinde mankenler, şarkıcılar kamuya mal olmuş kişiler olarak görüldüklerinden, her türlü davranışları haber konusu yapılmış ve bu kategori dışındaki kadınlar, ancak bir takım şiddet olaylarına, skandallara, sansasyonlara karıştıklarında gazete sayfalarında yer edinebilmişlerdir.

Cumhuriyet gazetesi, diğer gazetelerden farklı olarak kadını, kültür-sanat alanındaki çalışmalarla ön plana çıkararak, kadına daha farklı bir kimlikle yaklaşmıştır. Ancak bu gazete de, kadının kamusal yaşamdaki varlığına yeterince dikkat çekememiştir.

İncelenen dönem içerisinde tüm gazeteler kadına siyasal alanda da bir yer tanınamışlardır. Gazetelerde siyaset alanında görüş bildiren kadınların sayısı birkaç kişiyle sınırlı kalmıştır. Siyasal yaşamda kadını destekleyen haberler yok denecek kadar azdır. Araştırmada, siyasal yaşamda kadınların konu edildiği haberlerin oranı, diğer bazı

kategorilere göre yüksek çıkmıştır. Bunun da sebebi bir parti genel başkanının muhalefet partisinin başında bulunmasından ve gazetelerin yayın politikaları doğrultusunda bu kişiyi sürekli haber yapmalarından kaynaklanmıştır.

İncelenen gazetelerde dikkat çeken bir diğer nokta ise, moda ve güzellik haberlerinde ortaya konulmaya çalışan kadın imajıdır. Hürriyet, Milliyet ve Sabah gazetelerinde moda ve güzellik haberlerinde, kadının güzelliğinin ve çekiciliğinin ne derece önemli olduğu vurgulanarak, bakımlı ve alımlı bir kadın imajı yaratılmaya çalışılmıştır. Cumhuriyet, Türkiye ve Zaman gazeteleri ise bu tür haberlere genel toplam içinde daha az yer vermişlerdir.

Hürriyet, Milliyet ve Sabah gazeteleri kadını; ev kadını, anne ve eş kimliğiyle ön plana çıkarmakla birlikte geleneksel bir takım rollerle sunmayı tercih etmişlerdir. Türkiye gazetesinde bu kimlikle sunulan kadınlar genel toplam içerisinde üçüncü, Zaman gazetesinde ise dördüncü sırada yer almıştır. Cumhuriyet gazetesinde kadının bu kimlikle sunulduğu bir habere rastlanmamıştır.

Sonuçta kadının rol belirsizliği bu araçlarda da meşrulaştırılmakta, geleneksel kadın imajı değişen koşullar çerçevesinde yeniden anlamlandırılmamakta ve kadın toplumsal yaşamda cinsiyetçi bir iş bölümü içinde kendine bir yer edinmeye çalışmaktadır. Modernleşme ve toplumsal değişme süreçleri ülkemizde kadın ve erkek rollerinde bir takım değişimler meydana getirirse de toplumsallaşmanın barındırdığı değerler özellikle kadınların toplumsal yaşamda istenilen düzeyde kendilerini temsil etmelerine izin vermemektedir.

Kadın, kitle iletişim araçlarında bir tüketim aracı durumuna düşmekte ve medya yaratmış olduğu sembolik kadın imajıyla, kadının çocukluk döneminden başlayan toplumsallaşma sürecindeki kalıp yargıları sürekli olarak pekiştirmekte ve geleneksel kadın imajının sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

Alkan MÖ (1990) Tanzimattan Sonra Kadının Hukuksal Statüsü ve Devletin Evlilik Sürecine Müdahalesi Üzerine, Toplum ve Bilim 50 Yaz.
Alkan T (1981) Kadın Erkek Eşitsizliği Sorunu, A.Ü. SBF Yayını, Ankara.

Yazılı Basında Kadın İmajı (149-167)

Arat N (1986) Kadın Sorunu, Say Yayınları, İstanbul.

Arat N (1996) Türkiye'de Kadınların Çalışma Yaşamında Karşılaştıkları Zorlukların Sosyo-Kültürel Nedenleri, Türkiye'de Kadın Olmak, Yay. Haz: N. Arat, Say Yayınları, İstanbul.

Arıkan G (1998) Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat ve II. Meşrutiyet Dönemlerinde Kadınların Statüsü İle İlgili Gelişmeler, Türk Yurdu, 18 (133).

Arıkan T (1991) 2000'lere Doğru Siyasette ve Yönetimde Kadın, Gelişen Türkiye'de Kadının Rolü ve Etkinliği, İstanbul.

Aşkun İC (1989) İletişimin Kavramsal Anlamı Üzerine Düşünceler, Kurgu Derg, 6, Eskişehir.

Aziz A (1982) Toplumsallaşma ve Kitleli İletişim, Ankara Üniversitesi BYYO Yayınları, Ankara.

Aziz A (1992) Kadın ve Yabancılaşma, Her Yönüyle Türkiye'de Kadın Olgusu, Yay. Haz: N. Arat, Say Yayınları, İstanbul.

Beauvoir S (1993) Kadın İkinci Cins, B. Onaran (çev), Payel Yayınları, İstanbul.

Bebel A (1977) Kadın ve Sosyalizm, S. Z. Sertel (çev), Toplum Yayınevi, Ankara.

Bektaş A (1996) Kamuoyu İletişim ve Demokrasi, Bağlam Yayınları, İstanbul.

Bensadon N (1990) Başlangıçtan Günümüze Kadın Hakları, Ş. Tekeli (çev), İletişim Yayınları, İstanbul.

Bostancı MN (1996) Medya Ulus İlişkisi, Yeni Türkiye Derg, Yıl 2, 12.

Çaha Ö (1996) Sivil Kadın, Türkiye'de Sivil Toplum ve Kadın, E. Özensel (çev), Yay. Haz: Y. Aktay, Vadi Yayınları, Ankara.

Çakır S (1991) Siyasal Yaşama Katılım Mücadelesinde Türk Kadını, Kadınlar Siyasal Yaşam Eşit Hak-Eşit Katılım, Yay. Haz: N. Arat, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayını, İstanbul.

Çeçen A (1996) Kültür ve Politika, , Gündoğan Yayınları, Ankara.

Çitçi O (1982) Kadın Sorunu ve Türkiye'de Kamu Görevlisi Kadınlar, TODAİE Yayını, Ankara.

Doğramacı E (1989) Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Doğramacı E (1996) Siyasette Türk Kadını, Kastamonu'da İlk Kadın Mitingi'nin 75. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu, Kastamonu 10-11 Aralık 1994, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara.

Ecevit Y (1993) Kentsel Üretim Sürecinde Ka-

dın Emeginin Konumu ve Değişen Biçimleri, 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, Yay. Haz: Ş. Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul.

Ellul J (1998) Sözün Düşüşü H. Arslan (çev), Paradigma Yayınları, İstanbul.

Erol B (1996) Tanzimattan Cumhuriyete Türk ve Batı Kadını, Kastamonu'da İlk Kadın Mitingi'nin 75. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu, Kastamonu 10-11 Aralık 1994, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Araştırma Merkezi Yayını, Ankara.

Gevgilili A (1993) 2000'li Yılların Eşiğinde Modern İletişim Toplumu ve Yazılı Basının Geleceği, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Derg 1992-1993.

Giddens A (1993) Sosyoloji, R. Esengün ve İ. Öğretir (çev), İhtar Yayınları, İstanbul.

Giddens A (1994) Mahremiyetin Dönüşümü, İ. Şahin (çev), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Gök F (1993) Türkiye'de Eğitim ve Kadınlar, 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, Yay. Haz: Ş. Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul.

Gökçe B (1996) Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar, Savaş Yayınları, Ankara.

Gökçe O (1993) İletişim Bilimine Giriş, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara.

Göle N (1992) Modern Mahrem: Medeniyet ve Örtünme, Metis Yayınları, İstanbul.

Güngör E (1993) Değerler Psikolojisi, Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.

Habermas J (1997) Kamusalın Yapısal Dönüşümü, T. Bora ve M. Sancar (çev), İletişim Yayınları, İstanbul.

İlal KG (1992) Toplumsal Değişim İçinde Türk Kadınının Psikososyal Kimliği, Türkiye'de Kadın Olgusu, Yay. Haz: N. Arat, Say Yayınları, İstanbul.

İlyasoğlu A ve İnel D (1984) Kadın Dergilerinin Evrimi, Türkiye'de Dergiler Ansiklopedisi 1849-1984, Gelişim Yayınları, İstanbul.

Kandiyoti D (1997) Cariyeler Bacılar Yurttaşlar, A. Bora ve ark. (çev), Metis Yayınları, İstanbul.

Kaya AR (1985) Kitle İletişim Sistemleri, Teori Yayınları, Ankara.

Kazancı M (1981) Kitle İletişim Olayı ile Yığınların İdeolojik Yönlendirilmesi ve İki Örnek Üzerine Tartışmalar, A.Ü. BYYO Yıllık, VI, Ankara.

Kıray MB (1982) Toplum Bilim Yazıları, G.Ü.İ.İBF Yayını, Ankara.

Kıray MB (1984) Büyük Kent ve Değişen Aile, Türkiye'de Ailenin Değişimi Toplum Bilimsel İn-

celemeler, Yay. Haz: T. Erder, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara.

Koray M ve Topçuoğlu A (1995) Sosyal Politika, Ezgi Kitabevi, Bursa.

Kurnaz Ş (1991) Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını 1839-1923, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Kuruoğlu H (1991) Televizyon Reklamlarında Kadın Ögesi, Düşünceler Ege Üniversitesi BYYO Dergisi, Yıl: 5, 8.

Lundberg GA ve ark. (1985) Sosyoloji, Ö. Ozankaya (çev), I, Ankara.

Lundby K ve Ronning H (1997) Medya-Kültür-İletişim: Medya Kültürü Aracılığıyla Modernliğin Yorumlanması, N. Gürkan (çev), Medya Kültür Siyaset, S. İrvan (der), Ark Yayınları, Ankara.

Michel A (1993) Feminizm, Ş. Tekeli (çev), İletişim Yayınları, İstanbul.

Mitchel J (1998) Kadın ve Eşitlik, Kadın ve Eşitlik, J. Mitchell ve A. Oakley, Çev. ve Yay. Haz: F. Berktaş, Pencere Yayınları, İstanbul.

Mutlu E (1994) İletişim Sözlüğü, Ark Yayınları, Ankara.

Nazlı A (1995) Çalışan Evli Kadınlar İçin Normatif Öncelik Sorunu (İzmir Örneği), Doktora Tezi, EÜ Sos. Bil. Enst., İzmir.

Ortaylı İ (1984) Osmanlı Toplumunda Aile, Türkiye'de Ailenin Değişimi Toplumbilimsel İncelemeler, Yay. Haz: T. Erder, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara.

Oskay Ü (1974) Yapısal Bir Sorun Olarak Kültür Değişimi, Amme İdaresi Derg, 7(1).

Ozankaya Ö (1986) Toplumbilim, Tekin Yayınları, Ankara.

Özgür AZ (1996) Reklam Filmlerinde Görünen Kadınların İşlevsel Roller, Kurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Derg, 14.

Özkalp E (1993) Sosyolojiye Giriş, Anadolu Ü. Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Vakfı Yayınları, Eskişehir.

Saktanber A (1993) Türkiye'de Medya'da Kadın: Serbest Müsait Kadın veya İyi Eş Fedekar Anne, 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, Yay. Haz: Ş. Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul.

Sennet R (1996) Kamusal İnsanın Çöküşü, S. Durak ve A. Yılmaz (çev), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Sirman N (1993) Köy Kadınının Aile ve Evlilikte Güçlenme Mücadelesi, 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, Yay. Haz: Ş. Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul.

Smith R (1997) İmgeler ve Eşitlik: Kadınlar ve Ulusal Basın, Medya Kültür Siyaset, S. İrvan

(der), Ark Yayınları, Ankara.

Tan M (1979) Kadın Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Tan M (1981) Toplumbilime Giriş, Temel Kavramlar, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.

Tekeli Ş (1982) Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat, Birikim Yayınları, İstanbul.

Tekeli Ş (1988) Kadınlar İçin Yazılar (1977-1987), Alan Yayınları, İstanbul.

Tezcan M (1996) Eğitim Sosyolojisi, Feryal Matbaası, Ankara.

Tokgöz O (1982) Televizyon Reklamlarının Anne Çocuk İlişisine Etkileri, AÜSBF Yayını, Ankara.

Tokgöz O (1987) Türkiye'de Kitle İletişim Araçlarında Çalışan Olarak Kadının Konumu: Kadın Yönetici Olgusu, A.Ü. BYYO 1986-1987 Yıllık, IX, Ankara.

Tokgöz O (1994) Kadın Seçmen İmgesi: Türkiye'de Kadının Bireysel Siyasal Katılımı Üzerine Bir Deneme, Amme İdaresi Derg, 27(4).

Tolan B (1985) Toplumbilimlere Giriş, Sosyoloji ve Sosyal Psikoloji, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Tolan B (1990) Geleneksel Aileden Çağdaş Aile Yapısına Doğru... Dünyada ve Türkiye'de Aile Yapısının Evrimi", Aile Yazıları 2, Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme, B. Diçekligil ve A. Çiğdem (der), Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını, Ankara.

Tolan B (1996) Toplum Bilimlerine Giriş, Murat Yayınevi, Ankara.

Tolan B ve ark. (1985) Ben ve Toplum Sosyal Psikolojisi I, Teori Yayınları, Ankara.

Toprak Z (1992) II. Meşrutiyet Döneminde Devlet Aile ve Feminizm, Sosyo Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi 3, Başbakanlık Araştırma Kurumu Yayını, Ankara.

Toyanç F ve Toyanç T (1972) Dünyada ve Türkiye'de Tarih Boyunca Kadın, Toplum Yayınları, Ankara.

Turan Ş (1990) Türk Kültür Tarihi, Bilgi Yayınları, Ankara.

Unat NA (1982) Toplumsal Değişme ve Türk Kadını, Türk Toplumunda Kadın, N. Abadan Unat (der), Araştırma Eğitim Ekin Yayını, İstanbul.

Usluata A (1995) İletişim, İletişim Yayınları, İstanbul.

Vural S (1992) Değişme ve İletişim, Amme İdaresi Derg, 25 (4).

Wolton D (1992) Televizyon ve Yaşam Biçimleri: Bir Kimlik, Değişim ve Meşrulaştırma Faktö-

Yazılı Basında Kadın İmajı (149-167)

rü", J. M. Charon (ed.), Medya Dünyası, O. Tatlıpınar (çev), İletişim Yayınları, İstanbul.
Yaktıl G ve ark. (1990) Ulusal Gazetelerde Kadın İmajı, Kurgu Derg, 8. Eskişehir.

Zıllıoğlu M (1986) Sinematografik Bilim-Kurgu Yayınlarının Çocukların Dünya Görüşünün Oluşumu Üzerindeki Etkileri, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir. ■